

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för Journalistik, medier och kommunikation (JMG)

Hemlöshet i Göteborgs dagspress

Nyhetsbilden av hemlöshet i Göteborgs dagstidningar under åren 2005-2010

Författare: Ingrid Karlsson

Masteruppsats i medie- och kommunikationsvetenskap

Handledare: Monika Djerf-Pierre (Göteborgs universitet)

Uppdragsgivare: Social resursförvaltningen (Göteborg Stad)

Vårterminen 2010

Abstract

Title	The media image of homelessness in Gothenburg's daily press
Author	Ingrid Karlsson
Semester	Spring 2010
Tutor	Monika Djerf-Pierre
Number of pages	73 (14 appendix)
Aim	The aim is to study the media image of homelessness in Gothenburg's daily press.
Method	Qualitative and quantitative method.
Material	Six interviews with people working for the municipal social administration, three interviews with people working at non-governmental organizations that work with homeless people, and three interviews with journalists that cover the homelessness issue. 267 articles from the daily press; Göteborgs-Posten and GT.
Main result	<p>The media image of homelessness is characterized by articles that contain a political discussion. The newspapers tend to attribute causal and treatment responsibility to the society. The study reveals however some deficiencies concerning how to explain the causes of homelessness and also the way of describing the homeless individuals.</p> <p>The journalists take in consideration the problems concerning ethics and the use of sources, and are aware that homelessness is a more interesting topic when something has happened. The organization representatives accept the journalistic assignment but think that the coverage could highlight more concrete descriptions of their work.</p>

Innehåll

Uppdraget	5
Vad är hemlöshet?.....	7
Hemlöshet i Sverige.....	9
Hemlöshet i Göteborg	9
Hemlöshet – orsak och åtgärder.....	10
Orsaker	10
Åtgärder.....	11
Göteborg kommuns arbete för de hemlösa	12
Frivilligorganisationernas arbete för de hemlösa	13
Kommunens samarbete med frivilligorganisationerna i Göteborg.....	14
Att studera nyhetsjournalistikens gestaltning av verkligheten	15
Medielogik.....	15
Gestaltningsteorin	18
Gestaltning av samhällsproblem och aktörer.....	19
Aktörskap.....	20
Gestaltningssformer	21
Ansvarsmodeller	23
Hemlöshet i media – tidigare forskning	24
Kritik mot pressen	25
Organisationer och medierapportering	26
Hemlöshet i alternativa medier	27
Nyhetsbilden av hemlöshet i Göteborg	30
Uppmärksamhet	30
Tekniker att fånga läsaren.....	36
Hur hemlöshet gestaltas	39
Gestaltningsegenskaper	39
Aktörskap.....	42
Kommunen och frivilligorganisationerna som aktörer	44

Den hemlöse i nyheterna	47
Hemlöshet, en samhällsfråga?.....	49
Ansvarsmodeller	51
Uppmärksamhet i fokus	55
Vad säger källorna?.....	56
Åsikter om rapporteringen	56
Meros Camping.....	59
Den hemlöse individen.....	60
Organisationerna i media	61
Mediernas påverkan	63
Accepterande reflektioner men organisationerna vill synas mer.....	65
Vad säger journalisterna?	66
Redaktionernas intresse.....	67
Etik och källor.....	68
Allmänhetens reaktioner.....	70
Journalisterna engagerar sig för de hemlösa - men påminns av det demokratiska uppdraget	72
Från schabloner till politik.....	73
Referenser	75
Bilaga 1	78
Metod.....	78
Bilaga 2.....	88

Uppdraget

”Hemmet är min trygget, en borg som ingen ska kunna riva. Platsen vi utgår ifrån, där vi förvarar allt vi äger. Det står för avskildhet, intimitet, säkerhet, trevnad och utgör förutsättningen för att vi ska kunna leva ett organiserat och vettigt liv.

Hemlöshet är så mycket mer än att inte ha ett tak över huvudet. Det är att inte ha ett arbete. Det är att sakna ett socialt nätverk med mening och sammanhang.”

Mattias Hansson, GP 29.3.2006

För de flesta är ett hem en självklarhet, men inte för alla. I Göteborg lever de hemlösa i hopp om ett eget hem men av olika skäl är vägen dit tämligen lång. Hemlöshet är något som den breda allmänheten inte har egna erfarenheter av, utan det enda man sett är en förlorad man på en parkbänk eller en Faktum-försäljare. För att skapa sig en uppfattning om hemlöshetsproblematiken i Göteborg är det lätt att ta till sig mediernas skildringar om den utsatta gruppen. Men vad är det egentligen som skrivs om hemlösa och hemlöshet? Vilka aktörer skildras, vem är det som bär ansvaret för hemlöshet och hur vill man att problemet ska lösas?

På uppdrag av Göteborg stads Social resursförvaltning har denna undersökning genomförts för att ta reda på hur hemlöshetsproblemet ser ut i media och vem det är som sätter agendan för bevakningen. Eftersom man på förvaltningen diskuterat hur kommunens arbete framställts i media och hur hemlöshet lyfts upp på mediernas dagordning vill man få bättre förståelse för hur journalistiken fungerar när det skrivs om hemlöshet. Man har även reflekterat kring mediernas betydelsefulla roll i samhället. Uppdragsgivarna anser att det är viktigt för allmänheten att ha kunskap om vad kommunen och andra verksamheter som arbetar med hemlöshet faktiskt gör. Eftersom det är frågan om en kommunal organisation som arbetar för att förbättra den svenska välfärden ska allmänheten få ta del av arbetet. På Social resursförvaltningen har man dock upplevt att en del nyhetsmedier riktat kritik mot kommunen. På grund av dessa olika aspekter har förvaltningen intresserat sig för hur hemlöshet skildras i dagens nyhetsmedier.

Studiens huvudsyfte är att undersöka vad Göteborgs-Posten och GT skriver om hemlösa och hemlöshet. Studien tar även upp hur yrkesverksamma inom hemlöshetsområdet i Göteborg ser på medierapporteringen. För att förstå rapporteringen kommer även journalisternas bild av bevakningen att undersökas. Som grund för undersökningen har följande frågeställningar utvecklats:

- * Hur framställs hemlösa och hemlöshet i Göteborgs morgon- och kvällstidningar?
- * Hur upplevs medierapporteringen av yrkesverksamma inom hemlöshetsområdet?
- * Hur resonerar journalister när de bevakar hemlöshetsfrågan?

Fokus ligger på en innehållsanalys av artiklarna för att klargöra hur rapporteringen ser ut i Göteborgs dagstidningar. Empirin bygger därmed på ett totalurval av artiklar ihopsamlade från Göteborgs-Posten och GT under en femårsperiod. Sex intervjuer har gjorts med personal från frivilligorganisationer och kommunens Social resursförvaltning. Ytterligare tre intervjuer har gjorts med journalister som skriver om hemlöshet.

Den forskning som tidigare undersökt mediernas rapportering om hemlöshet har dels fokuserat på hemlöshetsrapporteringen som en del av en större undersökning om hemlöshet. Det har varit frågan om medierapporteringens betydelse för hur allmänheten uppfattar hemlöshetsproblematiken eller hur de hemlösa själva påverkas av det som skrivs. Andra har nischat in sig på att exempelvis undersöka hur kvinnliga hemlösa skildras eller hur hemlösa framställs i gatutidningar. Något som fortfarande saknas inom forskningsområdet är en undersökning om hur hemlöshet framställs i svenska dagstidningar idag. För att dessutom förstå rapporteringen är det relevant och intressant att ta del av journalisternas resonemang om bevakningen liksom även de yrkesverksammas syn på det som skrivs om hemlösa och den egna organisationen.

Vad är hemlöshet?

Då man talar om hemlöshet som ett samhällsproblem handlar det vanligtvis om dem som inte har en bostad och som hänvisas till härbärgen eller övernattning hos släkt eller vänner.¹ Dessa människor tillhör en liten grupp i Sverige men det så kallade symbolvärdet av problemet är stort eftersom en individ med svenska välfärdsnormer inte egentligen ska hamna i denna form att utanförskap. I samband med socialstyrelsens kartläggning av hemlösa i Sverige år 2005 definieras hemlöshetsbegreppet utifrån fyra ”boendesituationer”.

1. ”Saknar tak över huvudet” - En person som är uteliggare eller som hänvisas till ett akutboende, härbärke eller jourboende.
2. ”Bostadslösa inom tre månader” - En person som är inskriven på kriminalvårdsanstalt, behandlingshem eller stödboende inom socialtjänst, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem² eller SIS-institution³. Dessa personer planerar man att skriva ut inom tre månader efter en så kallad mätperiod och de saknar bostad efter utskrivningen.
3. ”Osäkra boendelösningar” - En person som är inskriven på behandlingsenhet, stödboende inom socialtjänst, landsting, privat vårdgivare, HVB-hem eller SIS-institution. Dessa personer planeras inte att skrivas ut inom tre månader men saknar bostad efter eventuell framtida utskrivning.
4. ”Kontraktlöst boende” - En person som bor tillfälligt hos vänner, släktingar, bekanta eller har ett tillfälligt andrahandskontrakt (kortare än tre månader). Denna person har pga. situationen sökt hjälp hos socialtjänsten eller liknande organisationen.⁴

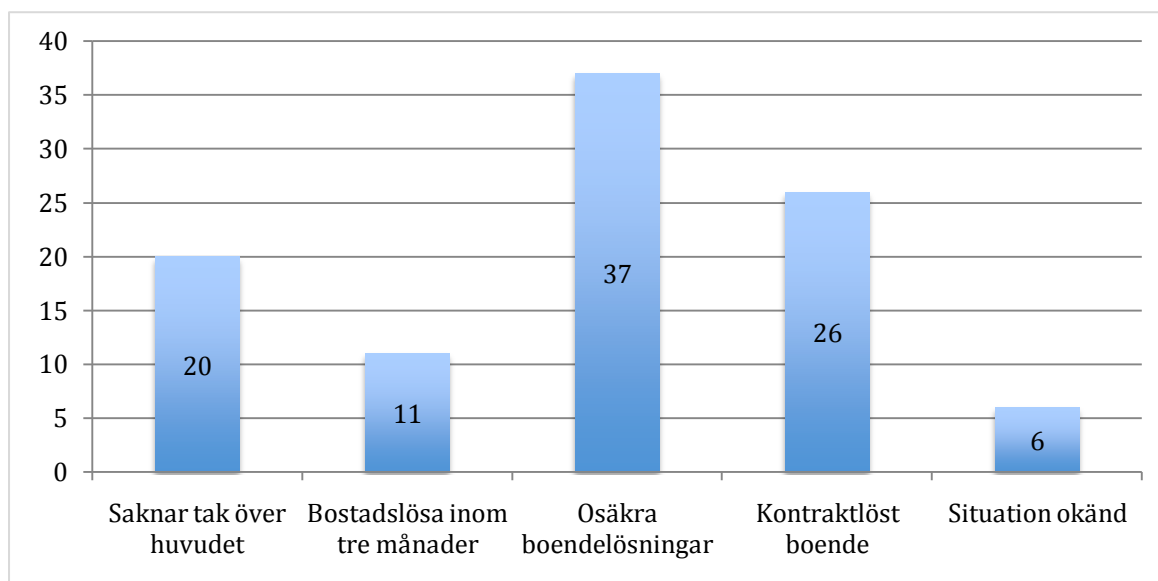
¹ Swärd & Runqvist 2000:73

² hem för vård eller boende

³ myndighet som driver tvångsvård av ungdomar & vuxna missbrukare i Sverige.

⁴ Socialstyrelsen kartläggning av hemlöshet 2005

Figur 1: Procentuell fördelning över hemlösa personer i Sverige, utifrån situation (procent)

Antal hemlösa: 17 800

Kommentar: Diagrammet visar fördelningen av fyra olika "boendesituationer" för de hemlösa; *Saknar tak över huvudet*, *bostadslösa inom tre månader*, *osäkra boendelösningar* och *kontraktlost boende*. Den vanligaste situationen för hemlöshet är situation nummer 3, det vill säga 37 procent.

Källa: Socialstyrelsen, Hemlöshet i Sverige 2005 - Omfattning och karaktär

Ingen ny kartläggning av de hemlösas situation har gjorts sedan 2005, men en dylik beskrivning av situationen ska genomföras inom snar framtid.

Den europeiska samarbetsorganisationen (FEANTSA) som arbetar med hemlöshetsfrågor har en alternativ definition. Organisationen har valt att dela upp hemlöshet beroende på livssituation. Dessa situationer är följande:

1. *Rooflessness*, utan skydd av något slag, uteliggare.
2. *Houselessness*, med en plats att sova men är tillfälligt på institutioner.
3. *Otryggt boende*, hotas av utanförskap på grund av osäker nyttjanderätt, vräkning, våld i hemmet.
4. *Olämpligt boende*, i husvagnar på illegala campingplatser, i olämpliga bostäder eller i extremt trångboende.

Denna typologi, (Ethos - **European Typology on Homelessness and Housing Exclusion**) visar att hemlöshet är en process (snarare än ett statistiskt fenomen) och ska därför bekämpas med ett förebyggande arbete med boende och stöd för de hemlösa.⁵

Hemlöshet i Sverige

Socialstyrelsens undersökning av hemlöshetssituationen i Sverige visade att omkring 17 800 personer inrapporterades som hemlösa under vecka 17 år 2005. Tre fjärdedelar av personerna var män (ca 13 100) och en fjärdedel kvinnor (ca 4500). Ungefär 12 400 personer av de hemlösa var födda i Sverige och 4300 var födda utanför Sverige. Under vecka 17 då kartläggningen genomfördes bodde många av de hemlösa i institutionsboende eller stödboenden. Under denna tidsperiod bodde 12 procent på akutboende och cirka 5 procent sov ute. Något annat som utmärkte de hemlösa var att väldigt få hade arbete eller inkomst och ett stort antal var beroende av någon form av försörjningsstöd. De flesta saknade sysselsättning och hade ekonomiska problem. Över hälften (62 procent) hade missbruksproblem och 40 procent hade psykiska problem.

Hemlöshet i Göteborg

Enligt en rapport från Boverket⁶ har förekomsten av hemlöshet ett samband med bostadsmarknaden. Det har nämligen visat sig att kommuner utan hemlösa sällan har bostadsbrist. De kommuner som däremot har större antal hemlösa menar att det är svårt att tillgodose behovet av bostäder. Då kartläggningen gjordes 2005 fanns det cirka 3819 hemlösa personer i västra Götaland och i Göteborg kom man fram till ett antal på 2620 hemlösa personer. De flesta av dessa hemlösa befann sig i tillfälliga boendesituationer.

Socialstyrelsens undersökning 2005 visade att medelåldern för de hemlösa i Göteborg var 41 år och ungefär en fjärdedel av de hemlösa var kvinnor. I hela landet var alkohol det vanligaste missbruket bland hemlösa. I Göteborg hade 33 procent av de hemlösa barn och 95

---

⁵ www.feantsa.org, ethos-definition of homelessness

⁶ Boverket (2005), Bostadsmarknaden 2005–2006. Slutsatser av Bostadsmarknadsenkäten 2005. Karlskrona, Boverket.

procent av alla de som kartlagts var i kontakt med socialsekreterare. Undersökningen visade en liknande situation gällande hemlöshet i Stockholm och Malmö.

Hemlöshet – orsak och åtgärder

När man diskuterar hemlöshet är det viktigt att förstå orsakerna till hemlöshet som samhällsproblem. Det finns ett antal faktorer som spelar in om och när en person blir hemlös. Likväl är det viktigt att ha kunskap om vad som görs i samhället för att minska och lösa hemlöshetsproblemet.

Orsaker

I Socialstyrelsens enkät 2005, som skickades ut till organisationer som kunde tänkas komma i kontakt med hemlösa, ställdes frågan om vilka faktorer som orsakar hemlöshet. Syftet med enkäten var att kartlägga den rådande hemlöshetssituationen i Sverige. I Socialstyrelsens bedömning påpekas att de personer som lämnat ut information om bakomliggande orsaker inte behöver ha samma åsikt som de hemlösa. Detta innebär att påståendena inte nödvändigtvis motsvarar faktiska förhållanden. Svaren kan dock ses som indikationer på hur orsaker till hemlöshet uppfattas av de personer som arbetar för att ge stöd och hjälp till hemlösa.

Som redan nämnts anses missbruksproblem vara den vanligaste orsaken till hemlöshet i alla de fyra situationer som presenterades tidigare. Bland de personer som ”saknar tak över huvudet”, ”är bostadslösa inom tre månader” eller ”har en osäker boendelösning” är psykisk ohälsa en viktig orsak till hemlöshet. Efter missbruksproblem anges arbetslöshet, betalningsanmärkningar, bostadsbrist i kommunen och vräkning som orsaker. Då man ”saknar tak över huvudet” och ”är bostadslös inom tre månader” är vräkning en utmärkande orsak. Även skilsmässa och familjekonflikter är orsaker till hemlöshet, men förekommer sällan i de angivna situationerna. Ifall en individ har en ”osäker boendelösning” är psykiska problem en vanlig orsak till hemlöshet, speciellt för kvinnor.

Hemlöshet är ofta associerat med missbruk, men enligt socialstyrelsens kartläggning är det viktigt att förstå att grunden till missbruk ofta är fattigdom och social utsatthet. Personerna som hamnar på gatan har ofta även någon form av psykisk sjukdom.

Någon kan ha förlorat bostaden på grund av dålig ekonomi och hyresrätter har årslånga köer vilket också kan vara en bidragande faktor till hemlöshet. I många fall måste man dock gå långt tillbaks i tiden för att hitta grunden till problemet. Det kan exempelvis vara frågan om sexuella övergrepp, barnmisshandel eller andra trauman som ligger bakom individens livssituation.

Även yttre faktorer så som avinstitutionaliseringen av psykiatri, omstruktureringen av missbrukarvården, en ökad arbetslöshet, men även avregleringen och omstruktureringen av bostadspolitiken kan vara förklarande orsaker.⁷

Åtgärder

För att minska och lösa hemlöshetsproblemet krävs naturligtvis åtgärder. Regeringen formulerade en strategi år 2009 som består av fyra mål för åtgärdsarbetet mot hemlöshet⁸:

- 1) Alla ska vara garanterade tak över huvudet och erbjudas fortsatta samordnade insatser utifrån individuella behov.
- 2) Antalet kvinnor respektive män som är intagna eller inskrivna på kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet, har stödboende eller vistas på hem för vård eller boende (HVB) och inte har ordnad bostad inför utskrivning ska minska.
- 3) Inträde på den ordinarie bostadsmarknaden ska underlättas för kvinnor respektive män som befinner sig i boendetrappor, träningslägenheter eller andra former av boenden som tillhandahålls av socialtjänsten eller andra aktörer.
- 4) Antalet vräkningar ska minska och inga barn ska vräkas

I de flesta städer finns det boendeenheter som drivs av kommunen där de hemlösa kan bo på men dessa enheter fungerar efter en del förutbestämda krav. Det viktigaste är att vara opåverkad av droger. Göteborgs kommuns boendeverksamhet består av ett stort antal

---

⁷ Swärd 1998:40–41

⁸ Regeringens hemsida- <http://www.regeringen.se/sb/d/8724/a/76286> Uppdaterad 26 oktober 2009

alternativa boenden samt socialjouren som ansvarar för akuta sociala insatser under nätter och helger.⁹

Vid sidan av kommunen arbetar de ideella frivilligorganisationerna, de flesta med kristen grund, med socialt arbete för att hjälpa de hemlösa. De flesta frivilligorganisationer är dock delvis finansierade av kommunen.

Göteborg kommuns arbete för de hemlösa

Göteborgs kommun erbjuder ett antal boendelösningar för de individer som av olika skäl blivit hemlösa. Eftersom gruppen hemlösa består av olika individer i olika situationer finns det särskilda åtgärder för att hjälpa och ge stöd åt dessa personer.

Boendeinsatser

Kommunens akutboende riktar sig till hemlösa vuxna som har drabbats av missbruksproblem och ohälsa. Akutboendet bidrar med tillfällig sovplats, tillnyktring, men arbetar också med att söka upp hemlösa. Boendet ger möjlighet för de hemlösa att få stöd inom sjuk- och hälsovård. Målet med denna typ av boendeenhet är att vara det första steget till ett bättre boende och ett självständigt liv. Verksamheten samarbetar med många olika enheter i staden som arbetar med samma målgrupp. Exempel på dessa verksamheter är socialtjänsten, sjukvården och ett antal frivilligorganisationer.

Den boendeverksamhet som bedrivs vid Social resursförvaltningen erbjuder alternativa boenden för människor som inte får lägenhet på bostadsmarknaden på grund av missbruk eller psykosociala problem. Med hjälp av en personlig handläggare på socialkontoret försöker man finna lämpliga boendelösningar.

Nordgården "Huldass hus"

Mötesplatsen Huldass hus är ett ställe som erbjuder stöd och aktiviteter för kvinnor som lever utan fast boende. Mötesplatsen fungerar även som ett ställe man kan komma till om man vill duscha, tvätta, vila eller bara prata med någon.

---

⁹ [www.goteborg.se/stod och omsorg](http://www.goteborg.se/stod_och_omsorg)

Uppsökarenheten

Som namnet säger söker denna enhet upp hemlösa eller uteliggare. De ger akut hjälp och stöd, samt försöker även motivera individer till att förändra sina livssituationer. Uppsökarenheten är igång alla vardagar på dagen men även några kvällar i veckan och hänvisar de hemlösa till akutboendet Tillfället.

Sammanlagt finns det ungefär 1100 boendeplatser i Göteborg. Boendena riktar sig till olika målgrupper, till exempel beroende på ålder, missbruk och psykiska sjukdomar. I lågtröskelboendena finns det inget krav på drogfrihet för att få bo på stället, men droger får inte tas in i boendet. Utgångspunkten för boendet är i de flesta fall att man har en socialsekreterare som beviljar biståndet för den boende.¹⁰

Frivilligorganisationernas arbete för de hemlösa

Frivilligorganisationer anses ofta fungera som ett komplement till kommunen eftersom de har möjlighet att skapa kontakter med de hemlösa som söker hjälp hos dem och inte hos socialtjänsten.¹¹ Att hemlösa inte söker sig till socialtjänsten kan bero på många olika faktorer, främst för att socialtjänsten är en myndighet och har en maktbefogenhet som de frivilligorganisationerna inte har.¹² Därtill erbjuds ett stöd av de ideella organisationerna som inte kräver någon större motprestation, något som kan uppfattas positivt av de hemlösa. Andra orsaker kan vara dåliga erfarenheter av socialtjänstens hjälp eller att man bollats mellan olika myndigheter för många gånger.¹³

I Göteborg finns det ett antal frivilligorganisationer som aktivt arbetar med att hjälpa de hemlösa i samhället. Dessa organisationer är:

- Stadsmissionen
- Räddningsmissionen
- Frälsningsarmén
- Franciskushjälpen
- Baptistförsamlingens Café Trappanér

---

¹⁰ <http://www.goteborg.se/wps/portal/alternativboende/default.asp>.

¹¹ Nordfeldt 1999:75

¹² Swärd 1998:123

¹³ Swärd 1998:121

De flesta frivilligorganisationer som arbetar med hemlöshetsfrågan får bistånd av kommunen. Deras verksamhet är betydelsefull och enligt lagstiftning uppmanas kommunen att stödja och samarbeta med det frivilliga sociala arbetet som drivs. En del frivilligorganisationer kan ha boenden som drivs utan bistånd från kommunen.

Kommunens samarbete med frivilligorganisationerna i Göteborg

Det ekonomiska stödet från kommunen till de sociala frivilligorganisationerna har en lång tradition. Under 1990-talet förändrades de ekonomiska relationerna mellan den offentliga sektorn och frivilligorganisationerna, bland annat på grund av statens åtstramningspolitik och decentraliseringar av socialpolitiskt ansvar till kommunen. Förändringarna medförde att organisationsbidragen omformades till specificerade ersättningar. Samtidigt började frivilligorganisationerna erbjuda mer social service, vilket innebar ett behov av fortsatt ekonomiskt stöd från den offentliga sektorn. Detta ledde till att dessa verksamheter var tvungna att anpassa sig till en del krav som kommunen ställde för att berättiga stödet.¹⁴

I Marie Nordfeldts studie om relationerna mellan socialtjänst och frivilligorganisationer diskuterar hon specifikt hur Göteborgs kommunala aktörer ser på frivilligorganisationerna. Hon menar att tjänstemän och politiker generellt har en positiv inställning till de frivilliga organisationerna. Relationerna beskrivs som *oproblematiska* och *nära* eftersom samhällets institutioner ska samarbeta kring gemensamma målsättningar.¹⁵

Kjell Larsson på Stadsmissionen understryker detta och menar att det är viktigt att förstå att frivilligorganisationerna inte jobbar gratis. Han påpekar att Stadsmissionen jobbar på exakt samma sätt som utfördelen på kommunen. Det är också viktigt att förstå att de frivilliga organisationerna inte vill vara bättre än kommunen på något vis, utan att ett gemensamt arbete är det som ska prioriteras.¹⁶ Även Wasti Solomone-Sehlin på Café Trappanér, en samlingsplats för hemlösa, säger att hon är nöjd med kommunens ekonomiska stöd och understryker det gemensamma samarbetet.¹⁷

---

¹⁴ Nordfeldt 1999:85

¹⁵ Nordfeldt 1999:164

¹⁶ Intervju Kjell Larsson 2010-03-03

¹⁷ Intervju Wasti Solomone 2010-03-09

Att studera nyhetsjournalistikens gestaltning av verkligheten

Nyhetsförmedlingen är en komplicerad process och styrs av ett antal villkor och begränsningar. Därför är det viktigt att förstå att även om journalister har viljan att beskriva olika samhälleliga skeenden på ett fullständigt korrekt sätt är detta inte helt möjligt, eftersom arbetet präglas starkt av en mångfacetterad process och struktur.¹⁸ Det finns många olika uppfattningar om vad som påverkar den journalistiska processen och därigenom mediernas innehåll. Faktorer som kan påverka bilden av verkligheten som presenteras i medier, är exempelvis samhällssystemets målsättningar, ekonomiska förutsättningar och politiska intressen. Ytterligare faktorer som har betydelse för processens slutresultat är nyhetskällorna, organisatoriska faktorer inom medierna, journalisternas arbetsförhållanden och kollektiva ideologi, samt publikens värderingar och attityder.¹⁹ Utifrån dessa faktorer kan man se att nyhetsutbudet beror på olika förhållanden i och utanför medierna. Nyhetsjournalistiken styrs därmed mycket av en medielogik som både är en process och ett resultat. En process när man skapar nyheter och ett resultat av hur man väljer att beskriva en nyhet och gestalta verklighet.

Medielogik

Begreppet medielogik diskuterades redan i slutet av 1970-talet av medieforskarna David Altheide och Robert Snow (1979). Dessa forskare menade att medierna anpassade sitt format för att nå ut till publiken och var på så sätt delaktiga i att påverka samhället och allmänhetens sätt att urskilja och tolka verkligheten.²⁰

Idén om medielogiken syftar på att det som blir nyheter ska passa in i mediernas mallar och format, organisationen, de interna arbetsvillkoren och normerna.²¹ Med andra ord kan man säga att det är redaktionernas rutiner som driver och styr medieproduktionen och är en bidragande faktor till medieinnehållet. Den bakomliggande orsaken till medielogikens

---

¹⁸ Hvitfelt 1989:17-18

¹⁹ Ibid.

²⁰ Altheide & Snow 1979: 7-9

²¹ Strömbäck 2000:157

utveckling har varit den växande konkurrensen bland medier. Redaktionerna får kämpa för att synas, höras och för att få uppmärksamhet.

Kent Asp, journalistprofessor på JMG vid Göteborgs Universitet, har utvecklat begreppet och delar in medielogiken på följande sätt:

- mediernas format
- rutiner
- arbetsmetoder
- mediedramaturgi

Asp menar att mediernas format ska anpassas till mediets arbetsformer eftersom formaten är begränsade både i funktion och i omfattning. Detta innebär att en del nyheter passar bättre eller sämre till olika typer av medieformat. Rutinerna som också är en del av arbetslogiken går ut på att anpassa arbetet till mediernas arbetsrutiner. För att få det dagliga arbetet att fungera så effektivt som möjligt gäller det att följa mediernas fasta rutiner. Mediernas arbetsmetoder består av mediernas arbetslogik. Med detta menas att medierna exempelvis fungerar med olika tekniska och ekonomiska förutsättningar, och dessa i sig påverkar hur medierna framställer sina nyheter.²²

Den sista delen av medielogiken är den så kallade mediedramaturgin. Flera forskare har diskuterat mediedramaturgin och vilka mekanismer som kan komma till uttryck i journalistiska texter.²³ För att fånga och behålla publikens uppmärksamhet har ett antal tekniker identifierats, där norska forskaren Gudmund Hernes var en av de första att presenterade sex av dem.²⁴ Jesper Strömbäck har lagt in en sjunde kategori i listan av mekanismer, mediernas sätt att stereotypisera. Nedan följer de sju teknikerna.²⁵

Förenkling – Innehållet präglas av att vara kort och koncist med enkla beskrivningar av ett fenomen. Komplexa ord byts ut mot förenklingar.

Tillspetsning – På grund av begränsat utrymme måste innehållet kortas ner i form av nyanseringar och argument. För att innehållet ändå ska behållas intressant och synas i medieutbudet är det en nödvändighet att spetsa till nyheten.

---

²² Asp 1990: 7-11

²³ Hernes 1978, Altheide & Snow 1989, Strömbäck 2000.

²⁴ Hernes 1978:187-188

²⁵ Hernes 1978: 187-188, Nord & Strömbäck 2002: 34-35

Polarisering – För att skapa uppmärksamhet och hålla igång publikens intresse är polarisering och konflikter ett sätt att fånga publiken. Att ställa två olika parter mot varandra kan väcka känslor hos publiken vilket gör innehållet lättare att ta del av.

Intensifiering – Med intensifiering betonas, som begreppet säger, intensitet, där skildringar av utbrott, strejker, våld och andra dramatiska händelser görs mer intresseväckande.

Personifiering – Människor är intressanta och något publiken lätt kan relatera till. Personifiering leder till identifikation och gör att mottagaren lättare uppmärksammar innehållet.

Konkretisering – För att beskriva ett komplext problem/fenomen eller ett abstrakt ämne är det lämpligt att konkretisera. På så sätt är det lättare för mottagaren att ta del av innehållet.

Stereotypisering – En förenklad och generaliserbar bild av personer, institutioner eller händelser underlättar mottagandet av medieinnehållet. Detta sparar tid och kraft för både journalisten och publiken.²⁶ Stereotyper bygger på en gemensam igenkänning hos allmänheten.

Massmedieforskaren Ylva Brune (1998) presenterar en ytterligare teknik som kan ses som en variant av polarisering. Hon diskuterar svensk nyhetsjournalistik och gestaltning i samband med invandrarfrågor i sin bok *mörk magi i vita medier*. Hon menar att journalistiken ibland bidrar till en polarisering mellan majoritet och minoritet och att man utgår från motsatsparet ”Vi” och ”Dom” där förhållandet framställs som en konflikt. ”Dom” gestaltningarna hänförs ofta med egenskaper och handlingar som vi inte vill eller kan ha.²⁷ Nyhetsjournalistiken fyller ofta kriterier om motsatspar eftersom journalisterna tenderar att dra allmänna slutsatser om motsättningar och skriver mycket i termer av konflikt.²⁸

När man studerar medier och deras medielogik är det med andra ord viktigt att ta hänsyn till format, rutiner och arbetsmetoder. För att urskilja specifika drag i medierna är även mediedramaturgin en viktig aspekt att undersöka. De sju olika teknikerna ska intressera läsaren och få läsaren att fortsätta läsa.

---

²⁶ Nord & Strömbäck 2002: 229-230

²⁷ Brune 1998:29

²⁸ Ibid.

Det är dock inte bara mediedramaturgin och de andra delarna som medielogiken består av, som beslutar hur nyheten skildras. Även sättet att gestalta nyheter har betydelse för hur publiken uppfattar verkligheten.

Gestaltningsteorin

Gestaltningsteorin, så kallad *Framing theory*, är en forskningsinriktning inom politisk kommunikation och kan beaktas som en ny nivå i dagordningsteorin, teorin om massmedias inflytande på publiken genom valet av nyheter²⁹, men handlar däremot inte enbart om mediernas makt. Teorin innebär att journalistiken ses som gestaltningar, skapade konstruktioner av verkligheten. Med andra ord grundar sig teorin på hur mediernas gestaltningar av verkligheten påverkar sättet som vi uppfattar omvärlden.³⁰

Begreppet *framing* handlar både om sättet att utforma medieinnehållet och hur publiken utifrån sina referensramar påverkas av utformningarna. Mediernas samhällsskildringar och beskrivningar av händelser i verkligheten är begränsade eftersom gestaltningen alltid är ett urval, men även på grund av resurser och tidspress. I beskrivningen väljs särskilda aspekter ut medan andra faller bort. Valet av gestaltning sker inom de ramar som vi redan känner till och anpassas därefter till mer latenta meningsstrukturer.³¹ Detta leder till att beskrivningarna av något fenomen är gestaltningar av det som beskrivningen egentligen handlar om. Man kan säga att medierna ”rekonstruerar” verkligheten för publiken.³²

Kommunikationsforskaren Robert Entman (1993) menar att *urvalet* och *betoningen* är två centrala komponenter i nyhetsgestaltningen och definierar begreppet enligt följande:

”To frame is to select some aspects of perceived reality and make them more salient in a communication context, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation.”³³

Utifrån Entmans definition kan man identifiera fyra gestaltningsegenskaper. Dessa egenskaper kännetecknas av att gestaltningar *definierar problem*, ger indikationer på

---

²⁹ Strömbäck 2000:155

³⁰ Strömbäck 2000:216

³¹ Nord & Strömbäck 2002:354

³² Strömbäck 2000:216

³³ Entman 1993:2

vad som ska ses som det gestaltade *problemets orsak*, uttrycker *moraliska omdömen* och ger en bild av *möjliga lösningar*. Dessa egenskaper är tämligen osynliga för mediekonsumenten och effekterna av nyhetsgestaltning är ofta subtila.³⁴

Nyhetsgestaltningen påverkas av mediernas form, av de val som görs av medierna, av redaktionerna och journalisterna. Detta innefattar val av ämne, hur man väljer att berätta en nyhet och vilka attribut och källor som kommer med. En del av dessa val är självklarheter på redaktionerna och en del i de vardagliga rutinerna i arbetet.³⁵ Med andra ord kan man säga att medielogiken begränsar nyhetsgestaltningen. Journalisterna och redaktionerna får mindre möjlighet att ge nyanserade bilder, vilket gör att publiken får en begränsad beskrivning av verkligheten.

Gestaltning av samhällsproblem och aktörer

En av de första forskare som undersökte nyhetsmediernas innehåll med gestaltningsteorin som utgångspunkt heter Shanto Iyengar, professor inom medieeffektforskning. Iyngars undersökning presenteras i boken *Is anyone responsible? How television frames political issues*, som handlar om hur media tillskriver olika aktörer politiskt ansvar i samband med samhällsproblem. Iyngars forskning visar att individen regelmässigt tillskriver ett ansvar när de konfronterar sociala problem, även om dessa problem skulle uppstå av exempelvis naturkatastrofer.³⁶ Man vill gärna identifiera ett ansikte, ett namn eller en grupp som orsak till svåra förhållanden i samhället.

Iyengar operationaliserade begreppet politiskt ansvar, ett mångtydigt fenomen, i två olika kategorier: Orsaksansvar (causal responsibility) med fokus på vem eller vilka som är orsaken till uppkomsten av samhällsproblemet, och åtgärdsansvar (treatment responsibility) där man betonar vem eller vad som ska lösa problemet.³⁷ Orsaksansvaret kan baseras på antingen individuella eller samhällsliga faktorer. De individuella orsakerna härleds ofta till lathet, lättja, svaghet och dålig insikt på moral och etik hos enskilda individen. De faktorer som

---

³⁴ Strömbäck 2000:217.

³⁵ Strömbäck 2009:120

³⁶ Johnson-Cartee 2005:163

³⁷ Iyengar 1991:46

kopplas ihop med samhället som orsak, är exempelvis ekonomiska förutsättningar, politiska beslut, institutionella barriärer och regeringens satsningar.³⁸

Kategorierna kan vara kopplade till varandra men det finns inget som säger att de måste vara det. Strömbäck ger exempel i sin bok *Makt och medier* om att ansvaret för en lågkonjunktur tillskrivs internationella aktörer, privatföretag eller ekonomins lagar medan man tillskriver politiska partier ansvaret för att åtgärda problemet. Alternativet till detta är att tillskriva de politiska partierna båda ansvarskategorierna.³⁹

Aktörskap

När man undersöker gestaltning i nyhetsmedier är aktörskapet en intressant aspekt att studera eftersom aktörerna bidrar med att definiera de problem som media skildrar. I journalistiska texter och informationsbärande medier (TV, press och radio) förekommer det flera typer av aktörer. Aktörerna är de personer eller organisationsrepresentanter som pratar eller nämns i en journalistisk text. Medieanalytikern Peter Malmsten presenterar tre aktörstyper man stöter på i nyhetstexter, i sin bok *Mediebilden och verkligheten*. Dessa typer kallar Malmsten för *huvudaktören*, *biaktören* och *omaktören*. Huvudaktören är den kategori som i första hand får en röst i nyhetsartiklar och andra texter i media. Denna aktör bär huvudrollen i texten och har möjlighet att påverka textens innehåll. Exempel på en huvudaktör i en artikel är den som intervjuas i en intervjuartikel, eller en skribent i en debattartikel. Biaktören är den aktör som får mindre utrymme i en text i jämförelse med huvudaktören, men som ändå har möjlighet att komma till tals i texten och en chans att påverka textinnehållet. Ett exempel på en biaktör i en nyhetstext är den person som får svara på ett uttalande som artikelns huvudaktör gör. Den tredje aktörstypen är omaktören som har en relativt liten roll i nyhetstexter. Dessa aktörer omnämns i artiklar men utvecklas inte vidare. Omaktörerna har heller ingen möjlighet att påverka innehållet eller själva komma till tals.⁴⁰

Även inom internationell forskning har det funnits intresse att undersöka hur aktörer framställts i media. Under 1970-talet intresserade sig forskaren Stuart Hall för vilka typer av aktörer som dominerade samhällsdebatten om ”gaturånen” i England. Han undersökte hur media använde sig av elitkällor och vad det innebar för hur man gestaltade nyheterna. Han

---

³⁸ Iyengar 1991:50 - 53

³⁹ Strömbäck 2000:219

⁴⁰ Malmsten 2002:108 - 110

kallade de återkommande aktörerna för ”primary definers”, elitpersonerna som dominerade i nyhetsflödet. Hall menade att dessa personer bestod av företrädare för stora institutioner som var etablerade och accepterade av samhället. Dessa källor definierade problemet och satte därmed ramar för det som diskuterades.⁴¹ De återkommande och privilegierade aktörerna var domare, myndighetspersoner, politiker, experter och moralister som fick möjlighet att kommentera. Massmedierna hade en sekundär roll eftersom redaktionerna gjorde urvalen och beskrev det som elitkällorna sade.⁴²

Andra forskare som intresserat sig för aktörsroller i samband med samhällsfrågor i media är norska medieforskarna Martin Eide och Gudmund Hernes. I boken *Död og pine (1987)* diskuterar forskarna om de patient- och läkarroller som förekommer då sjukvårdsfrågan skildras i media. De flesta roller som framställs är antingen offer eller aktörer (hjältar/kämpar) i situationen eller händelsen. När patienter skildras som offer är det ofta frågan om att dessa personer får fel typ av behandling, eller så är de offer för byråkratin. Med detta menas att den byråkratiska processen kan vara för långsam och att man därför inte får hjälp i tid. Andra beskrivningar av de drabbade är att man är offer för sitt eget öde. Om man däremot presenteras som aktör tenderar man ofta att bli presenterad som en hjälte. Aktörerna, som forskarna kallar denna typ av patientroll, är de som har energi att kämpa i situationen. De kan till exempel kräva ersättning för sitt problem eller kämpa genom att trotsa lagar och administrationen inom sjukvården.⁴³ När läkarna presenteras som offer är det främst frågan om tabbar och misstag, men även resursbrister då man inte kan hjälpa till eller att det inte funnits tillräcklig forskning inom ett visst område. Läkaraktören är dock främst en hjälte som räddar liv, slår alarm i rätt tid och representerar fantastiska möjligheter och hopp om ett gott liv.⁴⁴

Gestaltungsformer

När man studerar nyheter om samhällsproblem skiljer Iyengar på två olika gestaltungsformer. Dessa kallar han för episodisk och tematisk gestaltning.

---

⁴¹ Hall 1978:57-59

⁴² Ibid.

⁴³ Eide & Hernes 1987:139-140

⁴⁴ Ibid.

Episodiska gestaltningar av nyheter fokuserar på specifika tillställningar eller särskilda fall. Gestaltungsformen är oftast händelseorienterade och beskriver politik på ett konkret sätt, med personifieringar. Exempel på denna typ av nyheter är en beskrivning av ett mordförsök eller en skildring av en ung missbrukare. Det är vanligt att politiska frågor i tv gestaltas episodiskt.⁴⁵ Andra nyhetsmedier, så som till exempel dagstidningar, präglas mindre av episodisk gestaltning eftersom de har mindre redaktionellt utrymme för att fördjupa sig i problem eller händelser. Den episodiska gestaltningens dominans i televisionen påverkar allmänhetens sätt att tillskriva ansvaret för samhällsproblem. Iyengars undersökning visar att exponering för episodiska nyheter gör att tittarna är mindre benägna att hålla offentliga aktörer ansvariga. Detta kan leda till att tittarna mindre troligt ser dessa aktörer ansvariga för att åtgärda problemen. En annan betydande aspekt med episodisk gestaltning är att publiken tenderar att tillskriva orsaksansvaret åt individen istället för samhället.⁴⁶

Tematiska nyhetsgestaltningarna innebär nyheter på en mer övergripande nivå och behandlar problem på en samhällsnivå.⁴⁷ Exempel på tematiska gestaltningar kan vara ekonomiska aspekter i samband med hemlöshet eller politiska diskussioner om åtgärdsarbetet.

Genom att presentera nyheter antingen genom en episodisk eller en tematisk form, påverkas fördelningen av ansvar både för orsaken till problemen och för att lösa dessa. Enligt Iyengar tenderar människor, som tar del av nyheter från ett episodiskt perspektiv, tilldela orsaksansvaret till individerna och inte till samhälleliga orsaker. Med detta menas att folk anser att individer som lever i fattigdom har själv orsakat situationen och att det inte är på grund av brister i samhället. Det episodiska perspektivet gör att det saknas en historisk och social kontext till nyheten vilket leder till att människor inte fullkomligt kan uppskatta, tolka eller förstå konsekvenser av olika frågor och händelser.⁴⁸ Individer som tar del av tematisk gestaltning är benägna att tillskriva orsak och åtgärdsansvar åt den statliga politiken.⁴⁹

---

⁴⁵ Iyengar 1991:13-16

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Iyengar 1991:20

⁴⁸ Johnson-Cartee 2005:164

⁴⁹ Iyengar 1991:13-16

Ansvarsmodeller

Iyengar skriver i sin bok om *Is anyone responsible?* (1991) att orsaksansvar i samband med att medierna skildrar fattigdom och arbetslöshet i stor utsträckning tillskrivs samhället. Arbetslöshet i media skildras som ett problem skapat av återkommande ekonomiska trender och cykler i samhället. Fattigdom gestaltas som orsakad av ineffektiva välfärdsprogram men även av ekonomiska förhållanden. Iyengar drar slutsatsen att fattigdom har varit mer politiserat än arbetslöshet i mediernas gestaltning.⁵⁰

Utifrån Iyengars undersökning om orsak och åtgärdssamband presenterar han, med hjälp av Brickman et al's forskning (1982), följande fyra kombinationer av orsak och åtgärdsansvar i samband med samhällsproblem.⁵¹

Samhällelig modell – Samhälleliga villkor orsakar problemen: som i sin tur kan åtgärdas med satsningar från samhället. Individen bär inte på ansvaret för varken situationen eller de åtgärder som måste göras för att lösa problemen.

Individualistisk modell – Individen är ansvarig för både orsak och åtgärd. En enskild individ måste agera och ta kontroll över den egna situationen för att lösa problemen.

Förmyndarmodell – Individen är orsaksansvarig, men samhället är ansvarig för åtgärder. Denna syn på orsak och ansvar kräver att människor måste acceptera en negativ syn på dem själva, att de är skyldiga och undergivna och att samhället ska lösa deras problem.

Kompensatorisk modell – Samhället har ansvaret för problemet men för att kompensera för svårigheter som en följd av samhällets tillkortakommanden måste individen själv ta tag i insatser för att lösa problemet. Inom denna inriktning ses människor ha en del hinder de måste övervinna samtidigt som de är ansvariga för sina egna öden.

Iyengars undersökning om hur fattigdom, arbetslöshet och etnisk ojämlikhet gestaltas i tv-nyheter visade att den samhälleliga modellen dominerade för samtliga samhällsproblem i Amerika. Undersökning visade även att i nyheter om fattigdom gestaltades orsak och åtgärdsansvar då och då enligt den individualistiska modellen, och i samband med arbetslöshet förekom även förmyndarmodellen.⁵²

---

⁵⁰ Iyengar 1991:50

⁵¹ Iyengar 1991: 52

⁵² Iyengar 1991: 53

Hemlöshet i media – tidigare forskning

Massmedias roll i samband med hemlöshet har uppmärksammats i ett antal böcker och forskningsrapporter, både inom svensk forskning och internationellt. I Sverige har undersökningar gjorts om hur medias kampanjer och annonser om hemlöshet påverkat allmänheten, men även de hemlösa individernas självbild⁵³. Ytterligare forskning har undersökt teman och stereotyper i skildringar av de hemlösa i media.⁵⁴ Även gatutidningarna, det vill säga de tidningar de hemlösa själva säljer, och dess betydelse har forskare intresserat sig för.⁵⁵

Det finns en föreställning om att medierna påverkar både medborgarnas attityder och politikens inriktning i samhället. Många medieforskare menar ändå att detta förhållande är tämligen komplext och att man inte kan säga att ett visst innehåll påverkar mottagaren på ett visst sätt.⁵⁶ Problemet med medierapporteringen om hemlöshet är att folk i allmänhet inte känner till hur verkligheten faktiskt ser ut när det gäller samhällsproblem. Eftersom människor saknar egen erfarenhet av problemet leder detta till att man skapar sin bild av hemlöshet genom media, vilket betyder att medias beskrivningar faktiskt har stor betydelse.⁵⁷

Hans Swärd skriver i sin bok *Hemlöshet* (2008) om hemlöshetsfrågan och vad vi vet om samhällsproblemet idag. Han diskuterar hur massmediernas roll påverkat hemlöshetspolitiken och hur allmänheten påverkats av rapporteringen. Det har visat sig att opinionsbildningen via medierna har haft betydelse och att den statliga hemlöshetskommittén tillsattes på grund av den mediala uppmärksamhet som frågan fått i samhällsdebatten. Andra åtgärder som gjorts på grund av rapporteringen är Socialstyrelsens kartläggningar av hemlöshet i Sverige.⁵⁸

Det finns forskare som anser att mediernas dagordningsmakt, om att prioritera vissa frågor och välja bort andra, påverkar hur hemlöshetsfrågan uppfattas. Även det faktum att medierna har möjlighet välja de källor som definierar och beskriver problemet kan påverka uppfattningen av hemlöshet.⁵⁹ Inom forskningen har man ofta ställt sig frågan om sociala problem passar mediedramaturgin bättre än andra politiska frågor. Medierna tar gärna upp motpolerna ”vi och dom”, inne- och uteslutning, rätt och fel osv. Många medier väljer även

---

⁵³ Swärd 2001

⁵⁴ Swärd 2008, Blomberg, Kroll, Lundström, Swärd 2004

⁵⁵ Blomberg et al 2004: 255

⁵⁶ Swärd 2008:192

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Swärd 2008:193

⁵⁹ Ibid.

att belysa hemlöshet under vintern och uppmärksammar enskilda personers levnadsöden och lägger mindre fokus på samhällsanalyser. Swärd hävdar dock att problemet inte är så enkelt som media låter oss förstå. Media arbetar inte isolerat, utan är beroende av andra aktörer och framför allt av den politiska agendan. Ett samarbete med tjänstemän som verkligen har kunskapen, visionerna och förslagen, har stor betydelse. Växelverkan mellan de mediala, politiska och professionella sfärerna är komplicerad då man diskuterar samhällsproblem inför allmänheten.⁶⁰

Kritik mot pressen

Helena Blomberg, professor i socialpolitik, presenterar tillsammans med ett antal samhällsforskare den kritik som riktats mot den traditionella pressens beskrivningar av samhällsproblemet. Kritiken har framförts av verksamma inom hemlöshetsorganisationer.⁶¹ Forskarna menar att tidningar tenderar att beskriva hemlösa och hemlöshet *tendensiöst och schablonartat*. De *strukturella problemen individualiseras* och man ger gärna bara ett fåtal orsaker till hemlösheten istället för att diskutera problemets komplexitet. Även det *inkonsekventa intresset* att belysa problemet har kritiserats. Ibland har hemlösa beskrivits som drogberoende trashankar eller ”bagladies” som inte kan anpassa sig till samhället, medan andra beskrivningar lyfter upp dem som romantiska luffare som lever ett fritt liv.⁶² Många forskare och yrkesverksamma inom området menar dock att problemet givetvis inte är så svart och vitt. Hemlösa och hemlöshet är ett komplext problem där schabloner och stereotyper bara är en yta.

En annan problematik är att de hemlösa delas in i två olika grupper. Den ena gruppen, som representerar den ”vanliga” bilden av hemlösa är ”de traditionella hemlösa”. Till denna grupp hör missbrukare, psykiskt sjuka, män i medelåldern och människor med sociala problem. När dessa människor beskrivs som hemlösa används en ”dem”-syn och det är vanligt att man även ser dem som offer i situationen. Den andra gruppen, de nya hemlösa, som började ta sin form under 1980-talet, identifieras av bostadslösa kvinnor, familjer, ungdomar och invandrare som

---

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Blomberg et al 2004: 272

⁶² Blomberg et al 2004:273

saknar sociala problem. Dessa beskrivs med en ”vi”-syn och ses ofta som aktörer i situationen.⁶³

Organisationer och medierapportering

Eftersom det visat sig att ett antal svenska organisationer, verksamma i hemlöshetsfrågan, syns i media har en undersökning genomförts om vilka dessa aktörer är och i vilka sammanhang de verkar. Studien *Bostadslöshetspolitik i retorik och praktik* presenterar dessa organisationer och sammanfattar deras framträdande i media enligt följande⁶⁴:

Socialtjänsten – ”Försvaret” det egna arbetet mot anklagelser om att problemen inte löser sig och att de inte gör tillräckligt. De diskuterar även samhällsutvecklingen i kommunen och presenterar olika satsningar inom området.

Politiker – Talar om visioner och lösningar och de allmänna budskap de har som politiker. De svarar även på kritik och diskuterar med andra politiker.

Frivilligorganisationer – De ideella organisationerna anser att det är viktigt att nå ut till allmänheten genom medierna. De driver tidvis kampanjer i media (till exempel julkampanjer) och annonserar. De största organisationerna har egna kanaler som de kan använda sig av för att synas.

Nya frivilligorganisationer – Söker uppmärksamhet av media för demonstrationer, manifestationer med mera.

Gatutidningar – Ger en röst åt de svaga, uppmärksammar hemlöshetsfrågan och orättvisor.

Privata vårdföretag – Kritiserar ibland av medierna, svarar på kritik.

Hemlöshetsforskare – Intervjuas främst i medierna och presenterar forskningsresultat.

Övriga aktörer, t.ex. allmänhet (privatpersoner), hemlösa, företag – Kommer till tals genom insändare med synpunkter på exempelvis bostadspolitiken.

I samma studie tar forskarna även upp hur organisationsrepresentanter uppfattar medias beskrivningar av hemlöshetsfrågan. Undersökningen gjordes i Eskilstuna, Kristianstad,

---

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Swärd 2008:196-200

Stockholm och Malmö. Den bild av medierna som kommunernas organisationsföreträdanden har är att frågan syns på dagordningen ibland, främst under vintern pga. kylan eller då kartläggningar och utredningar om de hemlösa gjorts. Företrädarna menar även att pressen beskriver att det är individuella förklaringar som ligger bakom hemlöshet, det vill säga att individen är orsaken till situationen.⁶⁵

Företrädarna i Stockholm och Malmö anser att politiker ofta får kritik och svarar på frågor om problemet. Pressen kan ibland beskriva de hemlösas problem och utgå från strukturella förklaringar vilket innebär att bostadsbristen och samhällets bristfälliga insatser kan vara orsak till hemlöshetsproblemet. Pressen skriver även om de grupper som är bostadslösa men saknar andra problem. Dessa grupper är familjer som blivit hemlösa på grund av brand eller annan olycka, kvinnor, ungdomar, invandrare med mera. Beskrivningarna är starkt kopplade till de förhållanden som gällde i kommunerna då intervjuerna genomfördes. Eskilstuna och Kristianstad hade under undersökningen en balanserad bostadsmarknad samtidigt som Malmö och Stockholm hade en stor brist på bostäder. Medierna fungerar med andra ord i samspel med den kontext de befinner sig i.⁶⁶

En del av de som intervjuas i undersökningen menar dock att bilden av de grupper som media skriver om är tämligen begränsad. De menar även att andra grupper med andra problem kommer i skymundan i den offentliga diskussionen. Det sägs att hemlösa har varit mer synliga under den senaste tiden då de syns ute som tidningsförsäljare eller sovande på en parkbänk. Detta har gjort att både frivilligorganisationer och media har uppmärksammat problemet. Tidigare undersökningar har även visat att medierna betonat personporträtt av hemlösa. Företrädarna från storstäderna som intervjuats håller med om detta.⁶⁷

Hemlöshet i alternativa medier

I boken *Sociala problem och socialpolitik i massmedier* (2004) tar Hans Swärd upp hur hemlösa presenteras i gatutidningar. De senaste åren har synen på de hemlösa förändrats och många ser hemlösa som aktörer (kämpar), inte längre enbart som offer. I gatutidningar beskrivs de hemlösa genom att poängtera problemen som uppstått under barndomen och vad

---

⁶⁵ Swärd 2008:199-200

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Ibid.

som orsakat ett eländigt vuxenliv. Beskrivningarna tyder även på att vem som helst kan bli hemlös. Även om man haft trygga förhållanden med en bra barndom och uppfostran, kristna normer, äktenskap och familj, kan livet trassla till sig ordentligt.⁶⁸ Ett ytterligare sätt att beskriva hemlösa är att visa hur en hemlös har vänt på situationen och verkligen lyckats skapa sig ett värdigt liv igen. Man kan påstå att det finns en mångfald av beskrivningar i gatutidningarna när man pratar om synen på de hemlösa. De framträder som både offer och aktörer av den egna situationen.

En annan aspekt som diskuterats är hur gatutidningarna framställer orsakerna till hemlöshet. En del kritik har den alternativa pressen fått eftersom de har funnits en tendens att omforma strukturella problem så att de gjorts till individuella bekymmer.⁶⁹ Bristande socialpolitik, ekonomiska förhållanden, obalans i bostadsmarknaden och klassklyftor understryks inte lika ofta som individuella problem.

När man diskuterar orsaker till hemlöshet läggs tyngdpunkten på följande områden: Antingen är hemlöshet ett personligt bekymmer, där det förekommer individuella avvikelser. Eller så är hemlöshet en orsak av samhällets bekymmer, med bristande rättigheter och bostadsproblem. I gatutidningarnas ledarmaterial kan man se att orsakerna är kopplade till samhällsliga förhållanden. Bortsett från ledarmaterialet är det enskilda individer som kommer till tals och ger exempel på sina sociala problem.⁷⁰

Skillnaden mellan gatutidningarna om hemlöshet och vanlig press är att gatutidningarnas huvudsyfte är att ge en röst åt hemlösa och lyfta upp åsikter som inte får utrymme i den vanliga pressen.⁷¹ De traditionella dagstidningarna skriver om vardagliga händelser och bevakar många olika områden i samhället. Enligt Swärd ger gatutidningarna en bild av hemlöshet som ett komplext problem men där traditionella beskrivningar av hemlösa ändå förekommer.⁷²

Den teoretiska ramen för undersökningen belyser de faktorer som påverkar nyhetsgestaltningen av ett samhällsproblem likt hemlöshet. Aktörer, gestaltungsformer och egenskaper samt tillskrivandet av orsak och åtgärdsansvar är viktiga delar som bör beaktas. Tidigare undersökningar har visat att medierna betonat "den enskilda individen" och att

---

⁶⁸ Blomberg et al 2004: 277

⁶⁹ Blomberg et al 2004:279

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Atton 2002:12

⁷² Ibid.

strukturella förklaringar inte förkommit i samma utsträckning. För att reda ut hur nyhetsgestaltningen av hemlöshet sett ut de senaste fem åren diskuteras resultaten av undersökningen i följande kapitel.

Nyhetsbilden av hemlöshet i Göteborg

Såhär långt in i undersökningen är det dags att se på resultaten. Resultatredovisningen delas in i tre avsnitt där det första avsnittet presenterar vad dagstidningarna skriver om i samband med hemlöshet. De två andra resultatavsnitten handlar om journalisternas och organisationsföreträdarnas synpunkter på och inställning till medierapporteringen om hemlöshet.

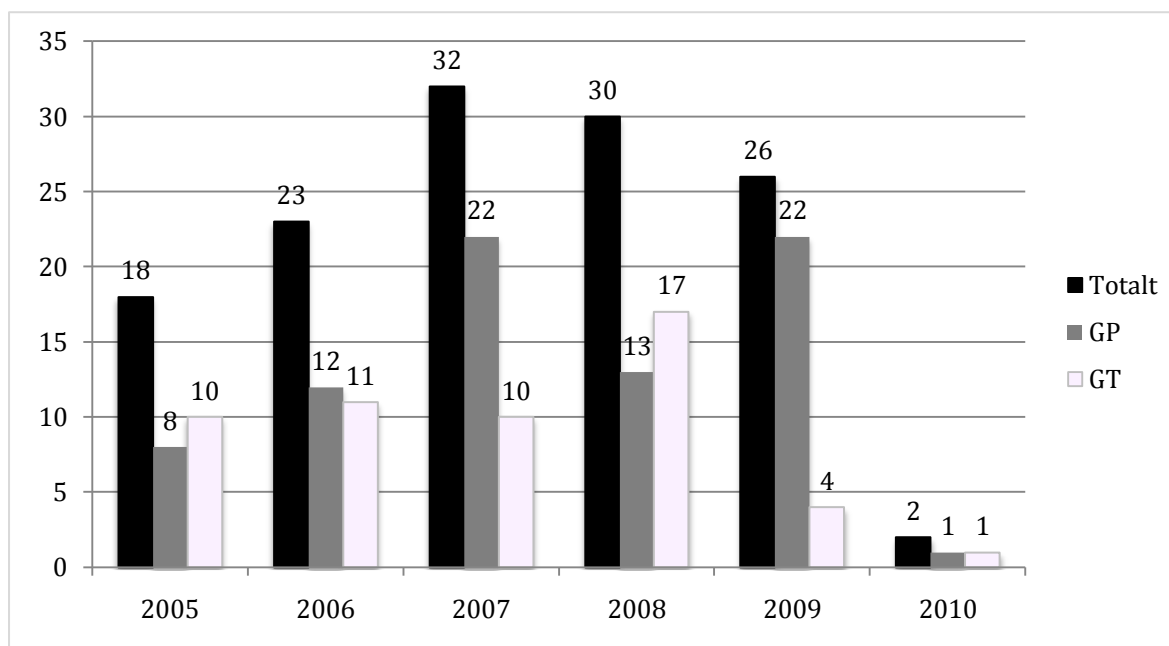
Inledningsvis diskuteras undersökningens första frågeställning; Hur framställs hemlösa och hemlöshet i Göteborgs morgon- respektive kvällstidning? Avsnittet är uppbyggt efter: uppmärksamhet och sakområde, medielogik och gestaltning. De delar som kommer att tas upp är mängden uppmärksamhet som hemlöshetsfrågan har fått i Göteborgs dagstidningar de senaste fem åren och vilka sakområden som förekommer. För att se i vilken utsträckning journalisterna använder de olika mediedramaturgiska teknikerna för att fånga läsaren, kommer detta att redovisas kvalitativt och med typexempel. Därefter redogörs hur tidningarna gestaltar hemlöshet; Hur beskrivs problemet, vilka aktörer förekommer i artiklarna och hur diskuteras orsak och åtgärdsansvar i samband med hemlöshet.

Jämförelser mellan tidningarna och även mellan ledar- och nyhetsredaktionerna redogörs då faktiska skillnader eller viktiga likheter framkommer. Diskussioner kring insändarmaterialet har utelämnats från analysen, eftersom fokus lagts på det redaktionella materialet.

Uppmärksamhet

Under de fem senaste åren har hemlöshetsfrågan varit ett tämligen aktuellt ämne i Göteborgs dagstidningar. Efter det urval som gjorts för studien har 267 artiklar hittats som behandlat hemlöshetsfrågan. Av det totala urvalet kommer 131 artiklar från tidningarnas nyhetsredaktioner, vilket betyder att 49 procent av den totala rapporteringen i Göteborgs tidningar utgörs av nyhetsartiklar och reportage. De återstående delarna består av 25 procent ledarartiklar och 26 procent insändare, debattartiklar och dylikt. Fokus i undersökningen ligger på nyhetsrapporteringen och inledningsvis redovisas antalet nyhetsartiklar och reportage som publicerats under den utvalda femårsperioden.

Figur 1. Antal publicerade nyhetsartiklar om hemlöshet i Göteborgs-Posten och GT

Totalt antal artiklar 131 varav GP: 78 GT:53

Kommentar: Publicerade nyhetsartiklar om hemlöshet under perioden 1 januari 2005 till 1 mars 2010.

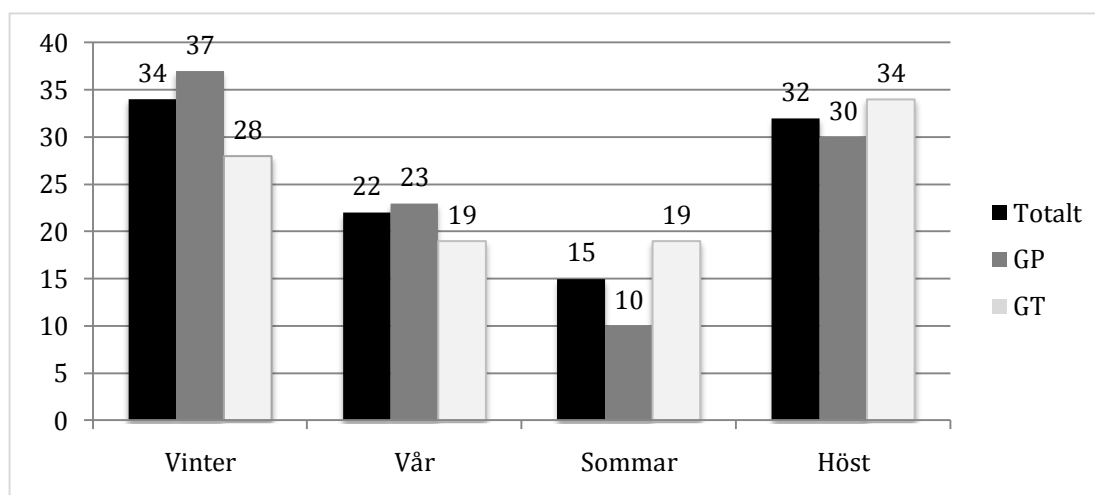
Figur 1 visar att tidningarnas nyhetsrapportering om hemlöshetsfrågan har varit relativt jämnt fördelad under de fem senaste åren med något mindre publicerade artiklar år 2005. Eftersom undersökningen avslutades 01.03-2010 har endast två artiklar för år 2010 tagits med i redovisningen, något som förklarar den marginella mängden artiklar år 2010. Då man jämför andelen nyhetsartiklar mellan tidningarna har Göteborgs-Posten flest publiceringar 2009 och 2007 (22 st.) medan GT publicerade flest 2008 (17 st.). Anledningen till att hemlöshetsfrågan har fått mest uppmärksamhet under 2007 och 2008 kan förklaras med Meros Camping-fallet som skapade stor uppståndelse. Meros Camping var ett campingställe i Göteborg där romska barnfamiljer bodde, ett område där det även bodde hemlösa missbrukare. Händelsen skapade mycket uppmärksamhet i media då man lyfte fram barnperspektivet och ifrågasatte varför kommunen inte gjorde någonting åt misären.

Tidigare forskning har diskuterat hur kylan påverkar journalister att skriva om hemlöshet.⁷³

Hemlöshet väcker framförallt medlidande när det är kallt, vilket gör att ämnet blir populärt för tidningarna under vintern.

⁷³ Swärd 2008:199

Figur 2. Nyhetsartiklarnas fördelning över årstiderna vinter, vår, sommar och höst (procent)

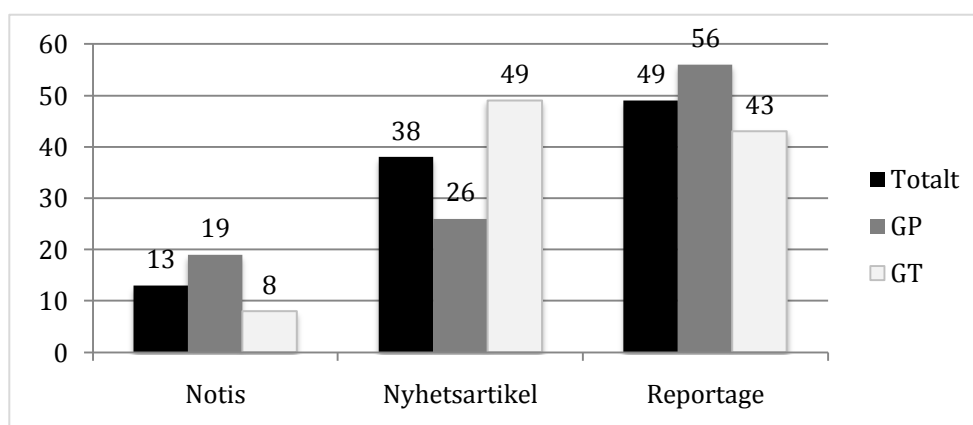
Totalt antal artiklar 131 varav GP: 78 GT:53

Kommentar: Nyhetsartiklarnas fördelning över årstiderna vinter (december, januari, februari), vår, (mars, april, maj) sommar (juni, juli, augusti) och höst (september, oktober, november) under perioden 1 januari 2005 till 1 mars 2010.

Som vi kan se figur 2 skrivs det främst om hemlöshet under vintern och hösten. De flesta artiklar är publicerade under vintermånaderna (34 procent), men även en stor del är publicerade på hösten (32 procent). Man kan dock se att bevakningen inte försvinner under våren och sommaren, utan man håller ämnet vid liv under alla årstider. Göteborgs-Postens nyhetsartiklar om hemlöshet har främst publicerats under vintern (37 procent) medan hemlöshetsfrågan i GT dominerar under höstmånaderna (34 procent).

För att se vilken typ av redaktionellt utrymme hemlöshetsfrågan fått på nyhetsredaktionerna har artikeltyperna undersökts.

Figur 3. Nyhetsartiklar om hemlöshet fördelade på artikeltyp (procent)

Totalt antal artiklar 131 varav GP: 78 GT:53

Kommentar: Nyhetsrapporteringens fördelning av artikeltyperna: notis, nyhetsartikel och reportage.

I Figur 3 kan man se att nästan hälften av nyhetsrapporteringen utgörs av reportage (49 procent). 38 procent av nyhetsrapporteringen är nyhetsartiklar och 13 procent är notiser. Nyhetsartiklar är texter om händelser som svarar på frågorna vad, var, när, vem, hur och varför. Nyhetsartiklarna kan innehålla åsikter av en intervjuad person men inte journalistens egna åsikter. En notis är en kort nyhetsartikel som saknar ingress och detaljerad beskrivning. Notiserna förekommer ofta i särskilda spalter på nyhetssidorna.

Ett reportage är en artikel som innehåller beskrivningar av personer eller miljöer och kännetecknas av att journalisten varit på plats vid händelsen. En del av artiklarna är särskilda beskrivningar av till exempel personer som varit med om en brand. I dessa artiklar går journalisten in och beskriver hur dessa personer känt sig när de insett att de blivit ”hemlösa”. I andra typer av reportage har journalisterna valt att porträttera en hemlös genom att exempelvis beskriva personens väg till hemlöshet.

På tidningarnas ledarsektioner syns hemlöshetsfrågan främst i huvudledare vilket innebär att frågan fått mest utrymme på ledarsidan. I Göteborgs-Posten förekommer det dock mer ledarstick än i GT.

Figur 4. Antal ledarartiklar som huvudledare och ledarstick

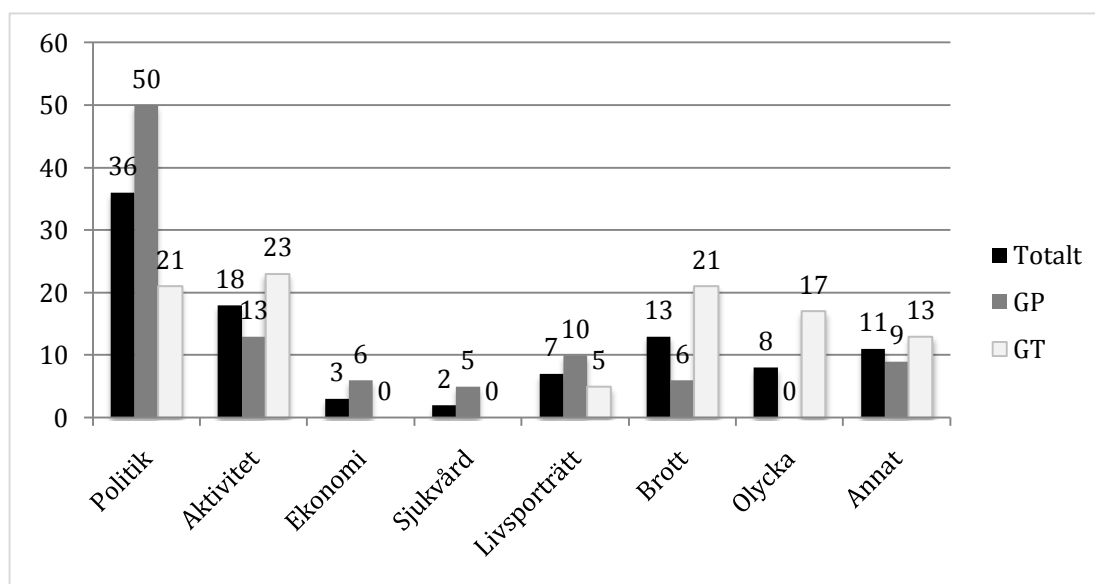
	GP	GT	Totalt
Huvudledare	23	24	47
Ledarstick	17	4	21

Antal artiklar 68 varav GP:40 GT:28

Kommentar: Tabellen visar fördelningen av huvudledare och ledarstick i tidningarnas ledarsidor.

I samband med uppmärksamhetsaspekten är det även intressant att ta upp de sakområden som förekommer i artiklarna. I tidningarna kan man se sju återkommande teman.

Figur 5. Fördelning av sakområden i nyhetsrapporteringen om hemlöshet (procent)

Antal artiklar: 131 varav GP:78 GT:53

Kommentar: Fördelning av sakområden i nyhetsartiklar under perioden 1 januari 2005 till 1 mars 2010. Annat kategorin består av artiklar som handlar om hemlösa kända personer, eller hemlösa som klipper håret och dylikt.

Den gemensamma bilden tidningarna visar är att det dominerade sakområdet inom hemlöshetsfrågan är politik. 36 procent av artiklarna handlar om politik och berör politiska insatser kring hemlöshetsfrågan och en del artiklar beskriver mer ingående om boendesatsningar för hemlösa. Det diskuteras också om vad hemlöshet är (orsaker och åtgärder) och hur olika institutioner i samhället samarbetar. I samband med detta diskuteras även ekonomiska aspekter och det strategiska arbetet för att minska hemlöshet. Nedan följer några exempel på sakområden som berör politik.

Antalet hemlösa kvinnor i Sverige fortsätter att öka. Sämst är det i Göteborg som har flest hemlösa kvinnor i hela landet. Samtidigt ökar trycket på de få platser som erbjuds. (GT 2006-10-18)

När flerbarnsfamiljer blir hemlösa i Göteborg hamnar de ofta på gatan. Många tvingas tränga i hop sig hos vänner eller ta in på vandrarhem. Bristen på stora bostäder är ett jätteproblem, erkänner kommunalrådet Owe Nilsson (s). (Göteborgs-Posten 2008-01-20)

Ungefär var femte nyhetsartikel (18 procent) handlar om olika organisationers aktiviteter eller evenemang i form av manifestationer, insamlingar, julbord och annat stöd för de hemlösa. Främst är dessa evenemang anslutna till julen, då olika insamlingar görs för att stötta de

hemlösa. I GT skrivs det i något större utsträckning om denna typ av aktiviteter än vad det görs i Göteborgs-Posten. Exempel på sakområdet *aktivitet* presenteras nedan.

Under julhelgen serveras närmare 2000 måltider i Johanneskyrkan. Tomteinsamlingen på söndag bidrar till att de som annars skulle suttit ensamma och haft det svårt får en jul i värme och gemenskap i Stadsmissionens kyrka. (GT 2006-12-15)

Även brott, där hemlösa på något sätt är inblandade, är ett förekommande sakområde i nyhetsartiklarna (13 procent). I GT förekommer brott i 21 procent av nyhetsartiklarna, och även artiklar om olyckor i samband med hemlöshet förekommer ofta i GT (17 procent). Detta kännetecknar kvällspressen väl då dylika händelser karakteriseras i stor grad av sensationsjournalistik.⁷⁴ Till motsats från GT förekommer tämligen många artiklar i Göteborgs-Posten som berör politik (50 procent). Tidningarna skriver i mindre utsträckning om livsporträtt och mer sällan om ekonomi och sjukvård i samband med hemlöshet.

På tidningarnas ledarsidor förekommer, som förväntat, endast politik som sakområde, eftersom det är journalisternas plattform för att driva de politiska åsikterna.

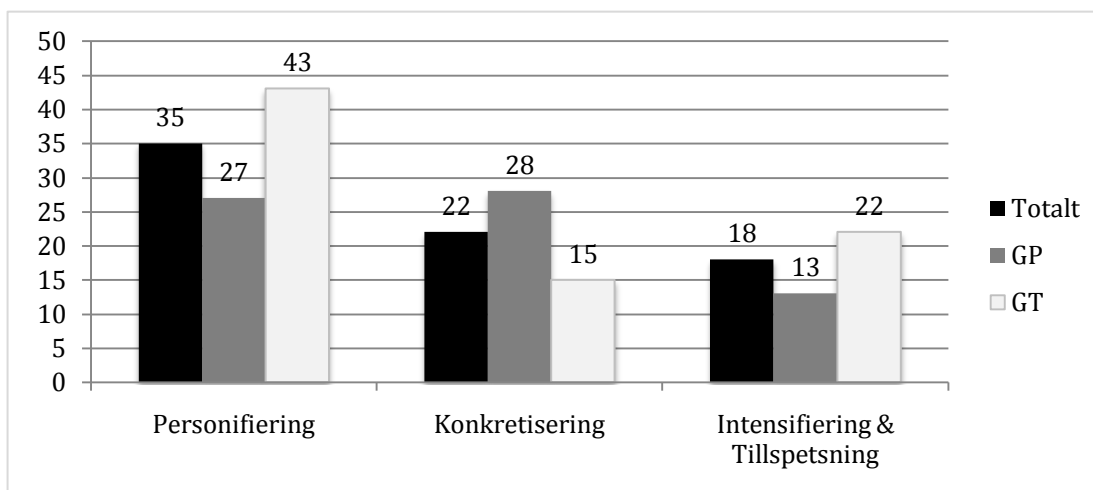
⁷⁴ Nord & Strömbäck 2004:241

Tekniker att fånga läsaren

Eftersom medierna tenderar att utnyttja de olika mekanismerna i mediedramaturgin, är det intressant att se hur dessa kommer fram i artiklar om hemlöshet. Hur gör journalisterna i Göteborg för att fånga och behålla publikens uppmärksamhet när de skriver om hemlöshet?

Mediedramaturgins tekniker går att definiera i teorin men i praktiken är de svårare att särskilja. Eftersom de olika teknikerna ofta går in i varandra har det i vissa fall varit problematiskt att urskilja vilken teknik det varit frågan om. I redovisningen kommer de teknikerna som är tydliga och identifierbara att presenteras. Förenklingstekniken har uteslutits från analysen då kunskap om problemets komplexitet inte har varit möjligt. Det går nämligen inte att avgöra vad som är förenklat då man inte vet hur komplext ett fenomen egentligen är.

Figur 6. Förekomsten av mediedramaturgins tekniker i nyhetsrapporteringen om hemlöshet (procent)

Artiklar 96 varav GP:55 GT:41

Kommentar: Förekomsten av mediedramaturgins tekniker i nyhetsrapporteringen om hemlöshet under perioden 1 januari 2005-1 mars 2010.

När man ser på helhetsbilden av nyhetsartiklarna i de utvalda tidningarna kan man se att det finns några dominerande tekniker. Det vanligaste sättet för journalisterna är att *personifiera* när de skriver om hemlösa och hemlöshet. Man beskriver kollektiva händelser genom att lyfta fram en person för att läsaren lättare ska förstå och identifiera ämnet och händelsen. Detta görs i artiklarna med alla typer av personer, inte endast med hemlösa. Man kan till exempel lyfta fram en politiker som diskuterar problemet eller en person som jobbar som fältarbetare

för en frivilligorganisation. Detta leder till att läsaren lättare kan relatera till problemet. Nedan beskrivs typiska artiklar där man använder personifiering som en teknik för att fånga läsaren.

74-åriga Maria har varit hemlös i 25 år. I natt har hon sovit i en trappuppgång i ett hus där hon råkar kunna koden och ännu inte blivit utkastad... - Friheten är väldigt viktig för mig. Nu har jag upptäckt att de har tv-övervakning vid Alma-boendet vid Partihallarna, de har kunnat se när jag kommit och gått i flera månader, vägrar jag gå dit. De har ingen rätt att övervaka mig. (GP 2007-10-18)

Dario Espiga, 54, drivs av att alltid kunna förbättra för dem som har det svårt. Han inser att det finns mycket att göra. "Jag känner mig hoppfull och ödmjuk. Jag har fått ansvar för svåra frågor som berör dem som mest behöver hjälp." (GT 2006-11-18)

I nyhetsartiklarna återkommer också tekniken att konkretisera ett tämligen komplext problem. Hemlöshet kan anses vara ett abstrakt problem när den diskuteras och för att få läsaren intresserad ges konkreta siffror och förklaringar på vad hemlöshet är. Även åtgärder beskrivs med hjälp av konkreta beskrivningar som exemplifierar det som görs. Nedan följer utdrag av artiklar där journalister använt sig av konkretisering.

Säg hemlöshet - och de flesta tänker på uteliggare, missbrukare och psykiskt sjuka. Men en växande grupp hemlösa är fullt friska människor som aldrig haft några drogproblem. (GP 2006-09-12)

Alma är ett kommunalt jourboende för hemlösa kvinnor. Verksamheten drivs i gamla Westsam-huset i Gamlestan och är bara en av många verksamheter i huset "Tillfället". Totalt finns här ett hundratal platser för hemlösa, en vårdcentral och en tillnyktringsenhet, där 14 enkelrum är vikta åt kvinnor som behöver en säng för natten. (GT 2006-10-18)

De politiskt inriktade ledarskribenterna använder sig mycket av konkretisering, vilket är ett naturligt val eftersom de försöker förklara och beskriva ett komplext problem för en bred publik.

De resterande mekanismerna förekommer ibland men inte i samma utsträckning som personifiering och konkretisering. Intensifiering och tillspetsning är två tekniker som påminner mycket om varandra. Tanken är att de ska användas för att spetsa till och intensifiera innehållet, men på grund av dess likartade karaktär är de svåra att separera från

varandra. Det första exemplet nedan kännetecknas till någon mån av intensifiering, och de två andra är exempel på tillspetsning.

Våldsam brand vid tillhåll för hemlösa (GT 2008-03-24)

Fotbolls VM för hemlösa (GT 2009-07-23)

Hemlösa studenter, vill inte bo utanför stan (GP 2009-09-01)

De tekniker som inte förekommer nämnvärt är polariseringar och stereotyper. Det kan anses vara märkligt eftersom tidigare forskning urskiljt den typen av mönster och även beskrivit hur dessa stereotyper sett ut i media. Man kan naturligtvis diskutera vad som egentligen karaktäriserar dessa två tekniker, och generellt påminner många av dessa mekanismer om varandra. Till exempel kan personifiering ses som en typ av förenkling, likaså kan personifiering ses som stereotypisering. Då polarisering beskrivs som konflikter mellan personer eller institutioner förekommer ett fåtal sådana artiklar, främst på ledarsidorna i båda tidningarna. Konflikterna som förekommer är subtila, exempelvis ett ordbyte mellan myndigheter/politiker eller journalister och politiker, som diskuterar prioritering i samband med hemlöshetsfrågan. Polarisering kännetecknas av att man ställer två olika parter mot varandra. I exemplet nedan diskuterar två personer, varav den ena är hemlös, om det kommande valet.

Jag frågar honom om han tänker rösta i år. Han blir snabbt allvarlig och viftar hetsigt med handen innan han svarar. - Nej, nej. Vi räknas inte ändå. Du och jag, vi lever inte i samma samhälle. (GP 2006-09-12)

Även om tidigare forskning poängterat att det finns en del schabloner och typiska beskrivningar av hemlösa, är stereotypisering inte en vanlig teknik i undersökningens artiklar. Stereotyper definieras som förenklade bilder av människor och institutioner som bidrar till en igenkännande effekt. I nyhetsartiklarna förekommer några enstaka fall som kan karaktäriseras av stereotyper. Dessa är främst korta beskrivningar av de hemlösa:

Trasig utslagen alkoholist (GP 2006-05-15)

Hemlös samlar burkar i papperskorg (GP 2009-07-29)

Meros Camping handlar om skottlossning, våld, knark och slum (GT 2008-10-18)

Avsaknaden av stereotyper kan betyda att journalisterna med tiden lärt sig att inte använda dem och blivit mer försiktiga med beskrivningar av de hemlösa.

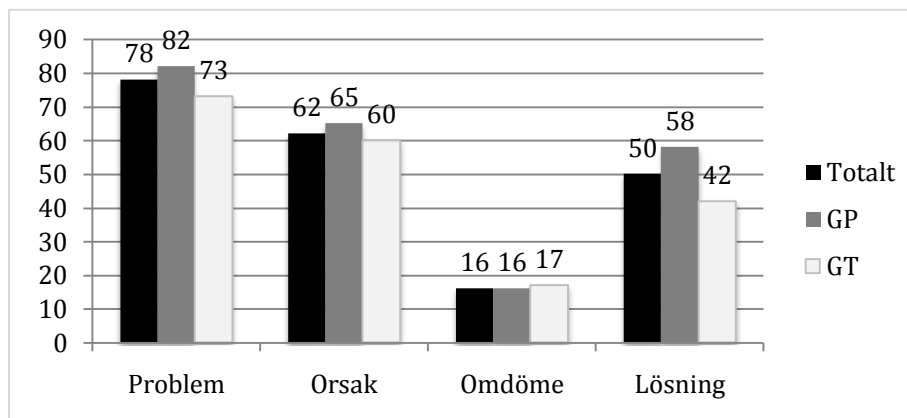
Hur hemlöshet gestaltas

Detta avsnitt kommer att presentera hur hemlöshet gestaltas i Göteborgs dagstidningar under perioden 2005-2010. Avsnittet presenterar vilka gestaltningsegenskaper som finns och vilka aktörer som framträder i samband med hemlöshetsfrågan. Här kommer även en diskussion kring tidningarnas sätt att gestalta de hemlösa presenteras. Ytterligare redogörs för huruvida hemlöshet är en politisk fråga i dagstidningarna och hur media väljer att tillskriva ansvar för orsakerna och åtgärderna när det gäller hemlöshetsproblemet.

Gestaltningsegenskaper

Eftersom gestaltning är en viktig del av undersökningen är det relevant att se på vilka gestaltningsegenskaper som förekommer i nyhetsartiklarna. De fyra egenskaperna som karakteriserar gestaltning av sociala problem i media är; *problem- och orsaksbeskrivning*, *moraliskt omdöme* och en *möjlig lösning* på problemet.

Figur 7. Förekomst av gestaltningsegenskaper i nyhetsartiklarna (procent)

Antal artiklar 131 varav GP:78 GT:53

Kommentar: Tabellen visar förekomsten av gestaltningsegenskaperna problem, orsak, omdöme och lösning i nyhetsartiklar om hemlöshet.

En stor del av artiklarna som handlar om hemlöshet skildras med en problembeskrivning (78 procent) och den vanligaste problemgestaltningen som skildras är förekomsten av hemlöshet i Göteborg eller att de hemlösa har det dåligt ställt.

Antalet hemlösa ökar i Sverige. Och sämst är situationen i Göteborg som också har den högsta andelen kvinnor (GP 2006-07-15)

De artiklar som saknar en problemformulering är beskrivningar av utställningar, manifestationer eller välgörenhetsevenemang. I dessa artiklar förekommer inga konkreta eller abstrakta problem, och artiklarna saknar även orsaksbeskrivning, omdöme och förslag på lösning.

Orsaksbeskrivningarna varierar beroende på om nyheterna gestaltas som tematiska eller episodiska. Eftersom de episodiska gestaltningarna ofta är specifika fall med personer i centrum är beskrivningarna av orsakerna beroende på vad som hänt. De problem som gestaltas som tematiska berör hemlöshetsproblematiken i allmänhet och i dessa artiklar riktas en del kritik i orsaksförklaringarna. De återkommande gestaltningarna av orsakerna är att hemlösa inte kan leva upp till de krav som ställs för att få hjälp. Hemlösa känner sig kränkta, känner skam, är rädda och vill på något sätt behålla sin integritet utan att avslöja för mycket om sig själva för socialtjänsten. I dessa orsaksbeskrivningar redogör journalisterna för varför man blivit hemlös från början och de mest frekventa orsakerna är kommunens bristfälliga åtgärdsarbete, missbruk, psykisk ohälsa, betalningsanmärkningar och tragedier i livet.

Några av orsakerna är avinstitutionaliseringen av psykiatrin, omstruktureringen av missbrukarvården, ökad arbetslöshet, ökad psykisk ohälsa samt avregleringen av bostadspolitiken (GP 2006-07-15)

Andra orsaksförklaringar berör det politiska arbetet bakom hemlöshetsfrågan. Det råder konflikter mellan politiker och en del tenderar att skylla ifrån sig ansvaret. Artiklarna visar att för lite görs för att förbättra villkoren för de hemlösa och att situationen länge varit den samma. Med andra ord framställs att fokus lagts på åtgärder som inte gett resultat och att man utnyttjat strategier som inte setts som tillräckliga eller realistiska för att lösa problemet.

Omdömen förekommer ibland i artiklarna men är ingen given del av gestaltningen. Endast 16 procent av artiklarna framför ett omdöme antingen från journalisten själv eller från någon aktör som uttalar sig i artikeln.

Man kan däremot se i både Göteborgs-Postens och GT:s ledarsidor att moraliska omdömen är väldigt vanligt och de flesta omdömen är negativa eller kritiska. Ledarskribenterna yttrar frekvent åsikten om avsaknaden av respekt för mänskliga rättigheter i frågan eller om skammen över kommunens arbete.

Några uteliggare har fått det bättre. Men det är oacceptabelt att människor som "inte sköter sig" nekas en säng för natten. (GP Ledare 2009-11-28)

De vanligaste förslagen på lösning av hemlöshetsproblemet är att förändra den existerande strategin för att motverka hemlöshet. Under den tidsperiod som undersökningen har gjorts på har den så kallade "boendetrappan" varit aktuell och något som kritiserats i artiklarna. I de flesta fall beskrivs denna strategi och många artiklar visar att en "tak över huvudet - garanti" hade löst flera bekymmer. Denna strategi innebär att alla hemlösa, oavsett hur illa ställt man har det, alltid ska ha någonstans att gå under natten. En annan lösning som förekommer och som kan förknippas med "tak över huvudet - garantin" är att anpassa hjälpen till den enskilde individen. Lösningen skildras ofta i samband med en diskussion om problemet med att se på hemlösa som en homogen grupp där alla kan behandlas lika.

Även olika typer av samarbete mellan samhällets institutioner ses som en möjlig lösning och som kan ge goda resultat. Kommunen ska samarbeta med frivilligorganisationer men även med sjukvården, psykiatrin och andra institutioner som kan hjälpa den hemlösa. Något som är självklart i vissa artiklar är att man löser hemlösheten genom att bygga fler bostäder, framförallt hyresrätter. Några artiklar föreslår bygge av lägenheter i Göteborg. Många forskare som figurerar i texterna håller med om dessa resonemang och anser att grunden till problemen ligger i hur man sköter bostadspolitiken.

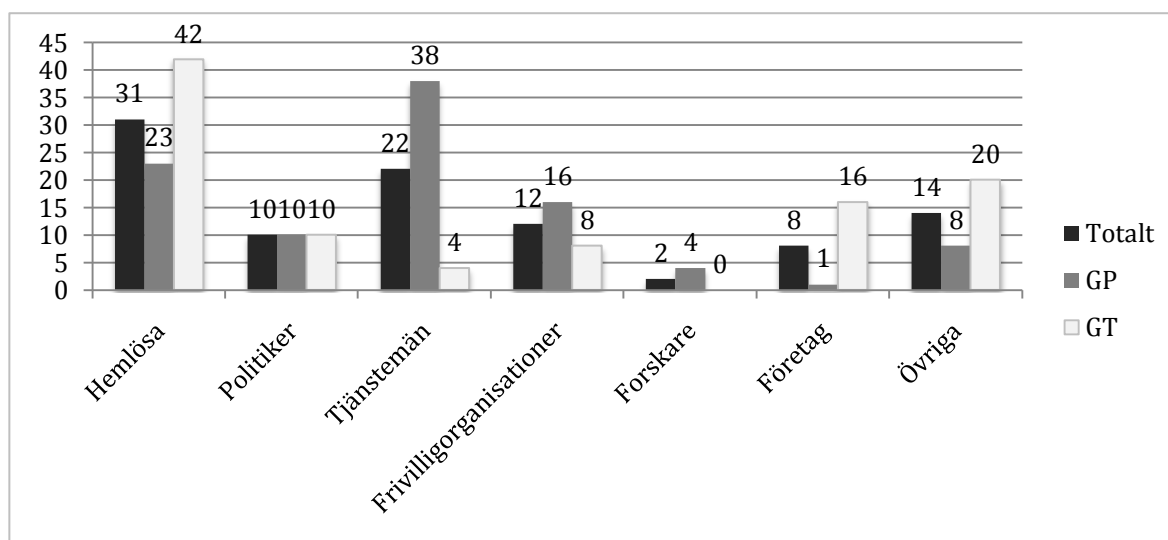
Det behövs fler enkla bostäder för vanligt folk. Det skulle öppna upp på sikt även för de hemlösa, som i dag står längst ner på stegen för att bli aktuella för en bostad. (GT 2005-05-07)

Man kan se att problembeskrivningarna präglas främst av att det helt enkelt förekommer hemlöshet är i det svenska samhället och i Göteborg. Orsakerna för hemlöshet är både individuella och strukturella, och de moraliska omdömen, när de faktiskt förekommer, beklagar över situationen. Lösningarna föreslår bättre strategier och samarbete mellan samhällets institutioner.

Aktörskap

I undersökningsmaterialet figurerar ett antal aktörer som tillsammans med journalisterna definierar hemlöshetsproblemet. För att ta reda på hur dessa aktörer gestaltas, undersöks vem som kommer till tals, på vilket sätt och hur stor plats de får i artiklarna.

Figur 8. Skildringen av aktörer i nyhetsrapporteringen (procent)

Antal aktörer: 201 GP:112 GT:89

Kommentar: Diagrammet visar vilka aktörer som förekommer i nyhetsrapporteringen om hemlöshet.

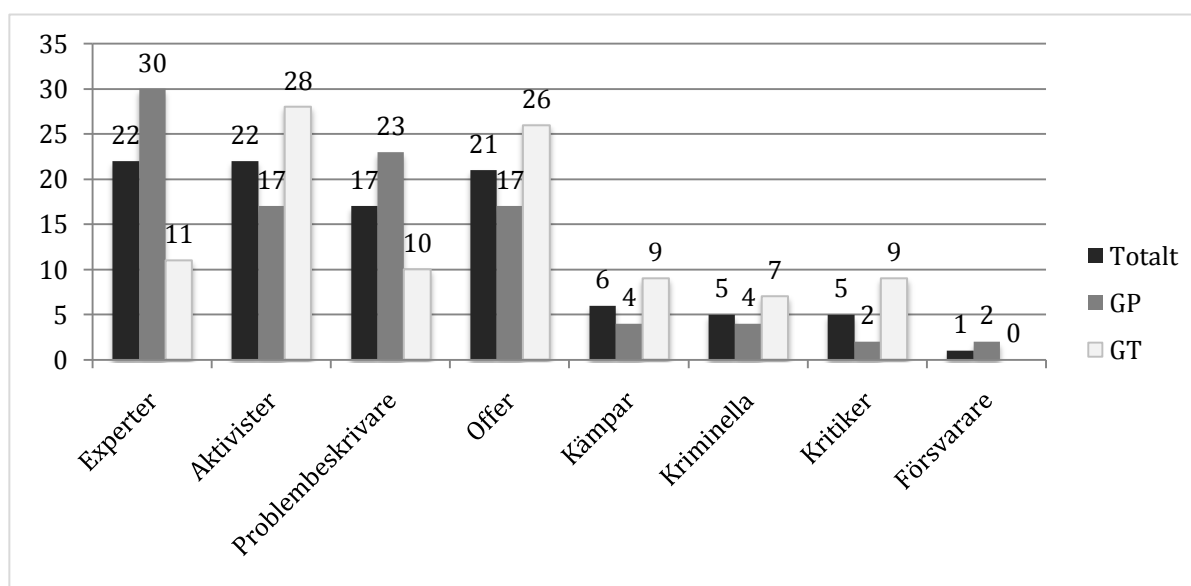
Övriga: Enskilda personer, kända personer inom nöjesbranschen, Faktum.

Tidningarnas gemensamma bild visar att de vanligaste aktörerna som skildras är hemlösa personer (31 procent), men även tjänstemän som arbetar på en myndighet (22 procent). De hemlösa förekommer väldigt ofta i GT (42 procent) och i mindre utsträckning i Göteborgs-Posten (23 procent). När man ser vidare på fördelningen av aktörer i respektive tidning är bilden likartad, bortsett från att det förekommer många tjänstemän och få företag i Göteborgs-Posten. Frivillig-organisationerna består av 12 procent av alla aktörer i nyhetsrapporteringen om hemlöshet.

I nyhetsartiklarna skildras aktörerna främst som biaktörer (47 procent) och huvudaktörer (41 procent). Endast 12 procent skildras som omaktörer. I GT dominerar huvudaktörer medan Göteborgs-Posten låter aktörerna främst komma till tals som biaktörer.

Då man undersöker tidningarnas aktörer finner man en del intressanta kombinationer av aktörer, aktörsroller och aktörsutrymme. Med kombination menas; vem är det som framställs, på vilket sätt gestaltas aktören i förhållande till hemlöshetsfrågan, och hur får aktören komma till tals. Nämnvärt är dock att det förekommer rikligt med kombinationer men de som presenteras flest gånger förekommer i bara 5-8 artiklar. I Göteborgs-Posten är den vanligaste kombinationerna av aktörskap att en frivilligorganisation kommer till tals som biaktör och skildras som en ”aktivist”. Även tjänstemän som biaktörer och experter förekommer i någon mån. I GT urskiljer man ofta den hemlöse som huvudaktör och offer. Även den hemlöse som huvudaktör och som ”kämpe” eller hjälte i händelsen förekommer.

Figur 9. Skildringen av ”aktörsroller” i nyhetsartiklarna (procent)

Antal aktörer: 201 GP:112 GT: 89

Kommentar: Diagrammet visar fördelningen av de aktörsroller som förekommer i nyhetsartiklar om hemlöshet.

I tidningarna finner man främst aktörer som antingen skildras som aktivister som stödjer de hemlösa (22 procent), eller som experter (22 procent). Aktivister är de personer som konkret hjälper och stödjer de hemlösa, både företrädanden från kommunen och frivilligorganisationer men även sympatiserande privatpersoner. Experterna är däremot de personer som förklarar problemets karaktär och tar gärna ställning till hur arbetet ser ut. Då de hemlösa själva kommer till tals eller skildras i artiklarna presenteras de ofta som offer (17 procent). Detta kommer att diskuteras vidare i avsnittet om hur hemlösa gestaltas. De olika aktörsrollerna går

in i varandra vilket betyder att en individ som gestaltas som en expert utesluter inte att sammak person även kan uppfattas som en försvarare.

I GT förekommer det mest aktivistroller medan Göteborgs-Posten skildrar ett större antal aktörer som objektivt beskriver problemet eller situationen i samband med hemlöshet. En annan tydlig skillnad mellan tidningarna är att ledarartiklarna i Göteborgs-Posten ibland saknar aktör, till skillnad från GT, vilket betyder att inga aktörsroller skildras i artiklarna.

Kommunen och frivilligorganisationerna som aktörer

I en del nyhetsartiklar får kommunen och frivilligorganisationerna komma till tals, något mer i Göteborgs-Posten än i GT. De som uttalar sig i artiklarna är främst politiker men även chefer på de olika frivilligorganisationerna och på kommunens boendeverksamhet. Ibland kan man även se kommunens socialsekreterare komma till tals, men däremot syns organisationernas fältarbetare väldigt sällan. De flesta som uttalar sig i artiklarna framstår som problembeskrivare eller experter som har erfarenhet av hur arbetet ser ut.

I GT syns företrädare för frivilligorganisationer i 13 procent av nyhetsartiklarna och tjänstemän på myndigheter i 21 procent av artiklarna. I tidningen kan man se frivilligorganisationer framträda i samband med till exempel insamlingar innan jul, som stöd för de hemlösa. I fyra artiklar där journalisterna skriver om hur de hemlösa samlas till julbord framträder Stadsmissionen som aktör och som värd för julfirandet.

Socialtjänsten figurerar ett antal gånger i GT och ofta i samma typ av roll. Socialtjänsten hänvisar personer som blivit hemlösa till Altbo, något som kritiserats då dessa personer inte drabbats av något missbruk, sjukdom eller socialt problem. Denna företeelse förekommer i fyra artiklar i GT. Kommunens arbete skildras endast i en artikel i GT. Där presenteras filmfestivalen för hemlösa kvinnor som arrangeras på Huldass Hus. Andra artiklar tar upp hur socialtjänstens betalar för höga kostnader för att ge de hemlösa tak över huvudet.

En ynka etta för 20000. Eller en hel villa för 40000! Det kostar skattebetalarna skjortan när socialen i Göteborg betalar för att ge människor tak över huvudet. (GT 2005-12-12)

I Göteborgs-Posten förekommer, till motsats från GT, en annan typ av journalistik. Först och främst kan man utifrån figur 6 se att över hälften av alla aktörer i nyhetsartiklarna är tjänstemän. Detta betyder att personal på kommunen rätt ofta kommer till tals och bidrar med att definiera hemlöshetsproblemetets karaktär. I Göteborgs-Postens nyhetsartiklar och reportage framställs både kommunen och frivilligorganisationerna i ett relativt neutralt ljus. I vissa artiklar lyfter man upp konkreta satsningar som kommunen gör för de hemlösa, som till exempel det kravlösa boendet på Linnégatan 35 och nya Alternativa boenden.

De kommunala bostadsbolagen kommer under 2007 att släppa 400 lägenheter till så kallat socialt boende. (GP 2007-03-05)

Andra artiklar betonar vårdsatsningar för de hemlösa och att vården spelar en avgörande roll för de drabbade. Det skrivs även om hur kommunen aktivt arbetar för boendelösningar åt hemlösa familjer och hur man prioriterat att satsa på nya bostäder för socialt boende.

En del artiklar tar upp kommunens och frivilligorganisationernas samarbete och ibland diskuteras relationen mellan dessa organisationer. I fem artiklar poängteras samarbetet.

Visionen hos arrangörerna, bland andra Faktum, Frälsningsarmén, Stadsmissionen, Räddningsmissionen och kommunen är att Göteborg skall vara en bra stad för alla att leva och bo i (GP 2007-10-18)

Det finns dock en del kritik mot kommunen i nyhetsrapporteringen. Ett helt uppslag i Göteborgs-Posten (19.12–2009) tar upp hur den svenska välfärden inte klarar sig utan hjälp från frivilligorganisationer då antalet hemlösa ökar. Vidare förs diskussionerna kring det som även GT tar upp, det vill säga de höga kostnaderna kommunen betalar för att ge de hemlösa tak över huvudet och att vissa bostäder kommunen lovat bygga har dröjt.

Under de fem senaste åren har ledarsektionerna drivit en rätt så aktiv diskussion om hemlöshet och skildrat hur situationen ser ut i Göteborg. Artiklarna präglas av en del kritik som framförallt riktats mot Göteborgs politiker och därmed även bristerna i kommunens åtgärdsarbete. Kommunen framstår som en orsak till att de hemlösas situation inte har

förbättrats och att de har det dåligt ställt. Ibland skrivs det också om hur de hemlösa inte vill eller klarar av att vara i kontakt med kommunens socialtjänst, något som inte placerar kommunen i ett positivt ljus.

Det finns även en tendens att journalisterna skriver om kommunens bristfälliga insatser men låter inte företrädare från kommunen få komma till tals. Ledarartiklar behöver dock inte ha aktörer som uttalar sig, utan journalisterna kan driva sin åsikt och försöka uppmärksamma frågan utan källor.

Frivilligorganisationerna får däremot komma till tals i ledarartiklarna. De skildras ofta som medmänniskor som gärna stöttar och hjälper de hemlösa som har det svårt. De presenteras som de aktörer som tar över när kommunen gör fel.

Nattcaféet Trappanér startades för drygt sju år sedan i källaren under baptistkyrkan Tabernaklet. Kommunen hade stängt natthärbärgena. Avsikten var att erbjuda något bättre. Men i stället lämnades de allra fattigaste och sjukaste göteborgarna åt sitt öde på gatan. (GP 2008-06-02)

Ledarskribenterna skriver även om kommunens strategier och att de inte går att applicera på en heterogen grupp av hemlösa. Kommunens boenden ställer en del krav som den hemlöse individen bör uppfylla för att få en sängplats. Ledarskribenterna menar att dessa regler inte går att anpassa till en grupp som på grund av så många olika orsaker är hemlösa.

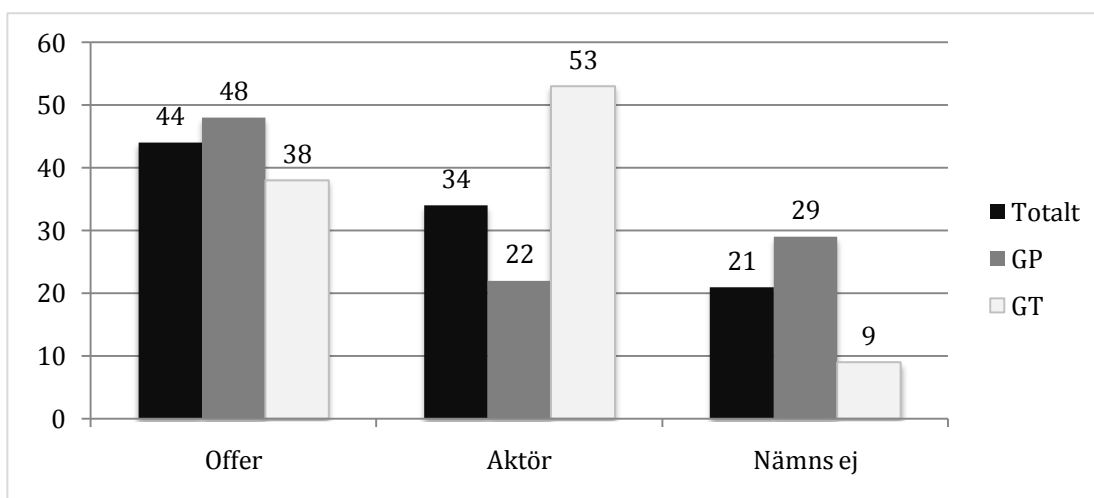
Även ledarredaktionerna låter främst politiker komma till tals i artiklar om kommunens arbete. I Göteborgs-Posten framträder även representanter från frivilligorganisationer och GT:s ledarsidor lyfter ofta fram tjänstemän som aktörer.

Både nyhetsartiklarna och ledarartiklarna riktar en del kritik mot kommunens arbete men journalisterna beskriver även då och då vad som görs på kommunen. Frivilligorganisationerna tenderar att stå i bättre ljus än kommunen, men de får däremot inte komma till tals lika ofta. På så sätt har kommunens tjänstemän större möjlighet att definiera hemlöshetsproblemets karaktär.

Den hemlöse i nyheterna

I tidigare beskrivningar om de hemlösa har dessa personer skildrats både som aktörer och offer. En aktör är ofta hjälten i situationen, den som kämpar för att få det bättre, den som vill förändra sitt liv. Offret är den drabbade och utsatta i samhället som oftast inte kan eller vill göra någon insats för att lösa problemet.

Figur 10. Skildringen av hemlösa som ”offer” respektive ”aktörer” i nyhetsrapporteringen (procent)

Antal artiklar: 131 GP:78 GT:53

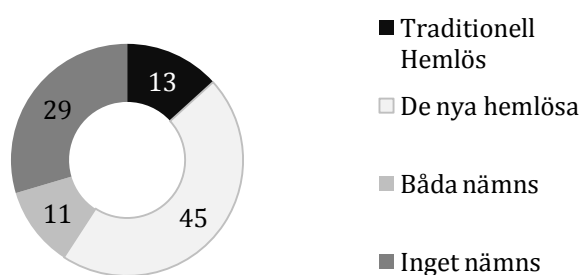
Kommentar: Diagrammet visar skildringen av hemlösa som offer och aktörer i GP och GT:s nyhetsrapportering under 2005-2010.

Figuren ovan visar att hemlösa ofta gestaltas som offer (44 procent), men tidningarna skildrar de hemlösa även som aktörer (34 procent). Detta resultat visar att medierna både beskriver hemlösa som utsatta människor som saknar styrka eller möjlighet att göra något åt den egna situationen, men även som aktörer (kämpar). Över en tredjedel av de hemlösa gestaltas som ”aktörer” vilket enligt definition betyder att dessa individer aktivt försöker förbättra de egna livsvillkoren. I tidningarna gestaltas också de hemlösa individer som begår brott för att komma in i fängelsevärmnen som aktörer, men detta fenomen förekommer bara i ett begränsat antal artiklar.

Figur 10 visar att GT ofta skildrar hemlösa som aktörer (53 procent), medan Göteborgs-Posten gestaltar hemlösa främst som offer (48 procent). Detta kan ha mycket att göra med att GT i större omfattning lyfter upp den hemlöse individen som del av att definiera problemet och då blir det naturligt att man inte ger positionen som offer.

En annan aspekt att ta upp i samband med gestaltningen av de hemlösa är hur tidningarna väljer att beskriva de hemlösa ur ett så kallat hemlöshetsperspektiv. Många forskare nämner att hemlösheten redan på 1980–90-talet började byta form från att hemlösa gestaltades som ”trashankar” till att de nya hemlösa utan sociala problem började förekomma allt mer.⁷⁵ Orsakerna till denna förändring kan möjligtvis förklaras med en åtstramning i bostadspolitiken men även på grund av att media skriver alltmer om folk som hamnat i situationer de inte haft kontroll över.

Figur 11. Skildringen av hemlöshetsperspektiv i nyhetsrapporteringen (procent)

Antal artiklar: 131 GP: 78 GT:53

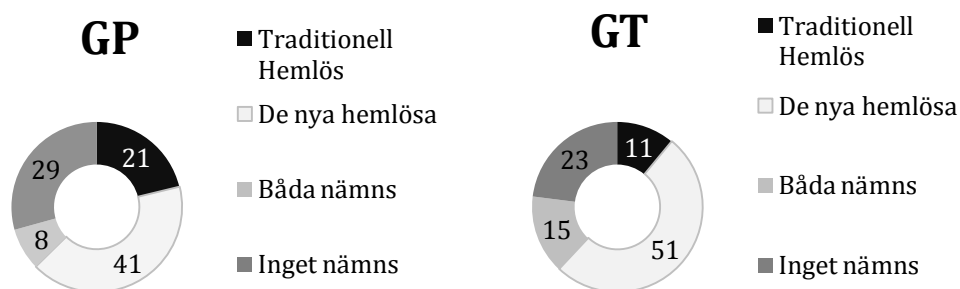
Kommentar: Diagrammet visar vilka hemlöshetsperspektiv som skildras i Göteborgs-Posten och GT under 2005-2010.

Figur 11 visar att nästan hälften av nyhetsartiklarna gestaltar hemlösa som så kallade ”nya hemlösa” (45 procent). Detta innefattar bostadslösa kvinnor, familjer, invandrare och ungdomar som saknar sociala problem. Anledningen till att man belyser denna grupp oftare kan ha att göra med att man vill understryka att hemlöshet kan hända vem som helst. Dessutom är det lättare för läsaren att relatera till folk som inte har sociala problem eller missbruk, att det kan vara frågan om ”dig eller mig”. Hemlöshet är dock ett begrepp som ofta används i tidningarna utan att egentligen definieras vidare. Alla som saknar ett hem, även de tillfälliga individer som är utan bostad beskrivs som hemlösa. Till och med ”kändisar” och ungdomar som aktivt tackar nej till bostad skildras som hemlösa i samma bemärkelse som de individer som är hemlösa på grund av missbruk, psykisk sjukdom eller arbetslöshet. Det är inte fel att diskutera olika typer av bostadslösa och hemlösa men att använda samma begrepp för *alla* utan bostad kan vara vilseledande. När tidningarna skriver om de ”nya hemlösa” handlar det ofta om människor som lever ett normalt liv och som har alla möjligheter på bostadsmarknaden både ekonomiskt och på social basis men som tillfälligt saknar bostad.

⁷⁵ Blomberg et al 2004:278

Figur 12. Skildringen av hemlöshetsperspektiv i respektive tidning (procent)

Antal artiklar: 131 GP: 78 GT:53

Kommentar: Diagrammet visar vilka hemlöshetsperspektiv som skildras i Göteborgs-Posten och GT under 2005-2010.

I figur 12 ovan kan man se att skillnaderna mellan tidningarna inte är så stora, förutom att Göteborgs-Posten skriver något mer om de ”Traditionella hemlösa” (21 procent) än GT (11procent). Detta kan ha ett samband med att Göteborgs-Posten oftare diskuterar hemlöshet som ett komplext tillstånd istället för att ställa de individer i centrum som tillfälligt blivit hemlösa på grund av olyckor och dylikt.

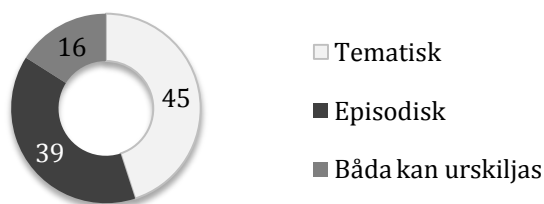
Hemlöshet, en samhällsfråga?

Hemlöshet är en viktig politisk fråga inom kommunen⁷⁶ och för att visa ifall problemet även är en politisk fråga i samhällsdebatten i Göteborgs dagstidningar redogörs detta i avsnittet nedan.

I artiklarna kan två former av gestaltningar urskiljas då det gäller hemlöshet, nämligen episodisk och tematisk gestaltning. Då episodiska gestaltningar fokuserar på specifika tillställningar och händelser är tematiska gestaltningar mer generella och handlar ofta om nyheter på en övergripande nivå. Då båda gestaltningsformerna urskiljs i samma artikel diskuteras en specifik händelse där journalisten försöker ge en kontext till hemlöshetsproblemet i den mån det är möjligt.

⁷⁶ Lena Mårtensson intervju 2010-03-03

Figur 13. Episodisk och tematisk gestaltning i nyhetsrapporteringen (procent)

Antal artiklar: 131 GP:78 GT:53

Kommentar: Fördelningen av episodisk respektive tematisk gestaltning i nyhetsartiklar om hemlöshet under 2005-2010.

Hemlöshetsfrågan gestaltas ofta på ett tematiskt sätt, i knappt hälften av artiklarna (45 procent), och journalisterna lyfter upp ämnet på en övergripande nivå. Tidningarna gestaltar hemlöshetsfrågan många gånger med generella beskrivningar av hemlöshet och undviker detaljerade förklaringar kring problemet. Enligt Iyengar Shanto tenderar tematiska gestaltningar leda till att man tilldelar orsaksansvaret till samhällsliga orsaker. Mer om detta diskuteras i avsnittet om orsak och åtgärdsansvar.

Tidningarna skiljer sig åt i sättet att gestalta hemlöshet. I Göteborgs-Posten dominerar tematisk gestaltning med 59 procent, då den tematiska gestaltningen förekommer endast i 25 procent av GT:s artiklar (se figur 14). I GT dominerar den episodiska gestaltningsformen (62 procent). Dominansen av den episodiska gestaltningen kan leda till att man tilldelar orsaksansvaret till individen. Det episodiska perspektivet gör även att publiken inte får en kontext till problemet och kan därför inte alltid uppskatta och förstå konsekvenserna av hemlöshetsproblemet.

Figur 14. Episodisk och tematisk gestaltning av hemlöshet i respektive tidning (procent)

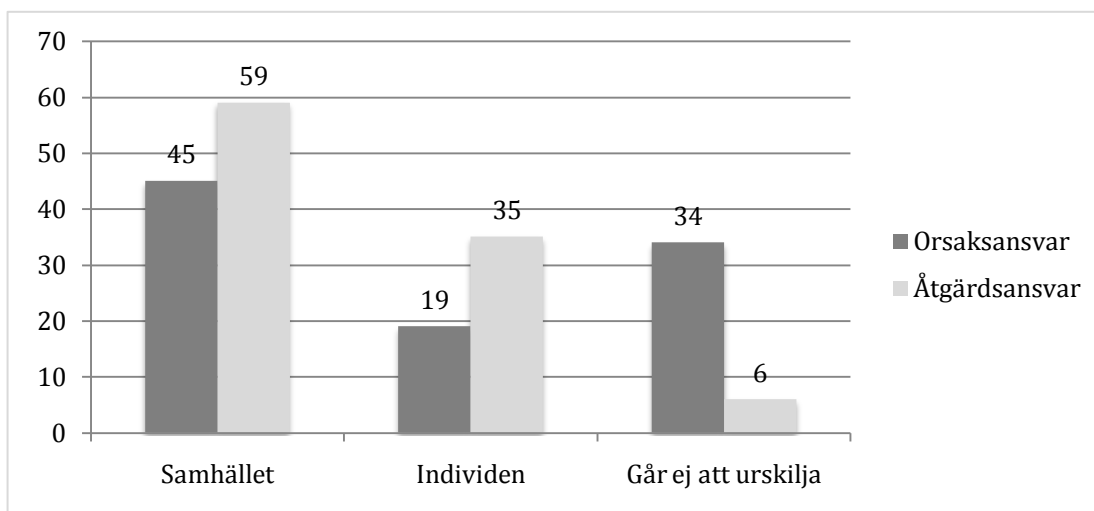
Antal artiklar: 131 GP: 78 GT: 53

Kommentar: Fördelningen av episodisk respektive tematisk gestaltning i nyhetsartiklar om hemlöshet i Göteborgs-Posten och GT, under 2005-2010.

Ansvarsmodeller

Enligt tidigare forskning har medierna tillskrivit *samhället* orsak och åtgärdsansvar för att lösa hemlöshetsproblemet. Andra undersökningar däremot visar att individuella förklaringsmodeller gestaltas, vilket innebär att tidningar har gestaltat individen som orsaksansvarig för hemlöshet. I detta avsnitt redogörs hur journalisterna i Göteborgs dagstidningar tillskriver orsak och åtgärdsansvaret.

Figur 15. Skildringen av tillskrivandet ”orsak och åtgärdsansvar” i nyhetsrapporteringen (procent)

Antal artiklar: 131 varav GP:78 GT:53

Kommentar: Diagrammet visar hur tidningarna tillskriver orsak och åtgärdsansvar i samband med hemlöshet i nyhetsartiklarna under 2005-2010.

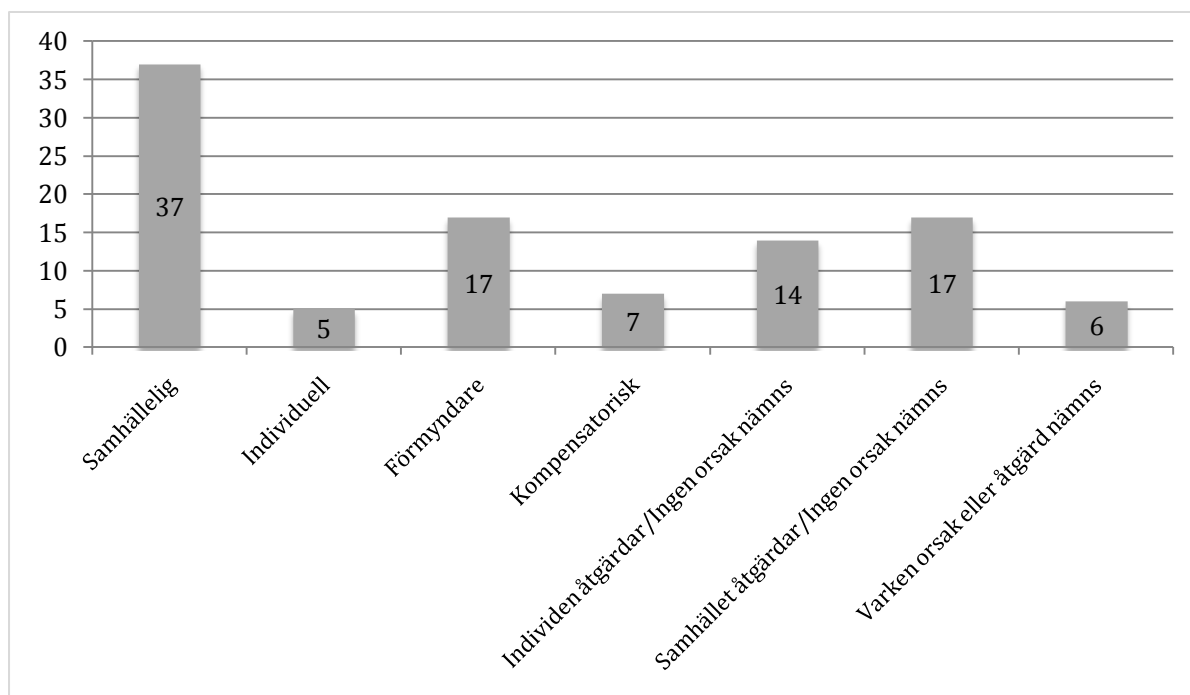
Över hälften av nyhetsartiklarna tillskriver samhället åtgärdsansvaret (59 procent). Det är dock viktigt att nämna att i 35 procent av artiklarna tillskrivs åtgärdsansvaret individen, vilket innebär mer än var tredje artikel. Orsaksansvaret tillskrivs främst samhället (45 procent) men ibland även individen (19 procent). I 34 procent av artiklarna går det inte att urskilja *vem* eller *vad* tidningarna tillskriver orsaksansvaret. Journalisterna tenderar att främst diskutera de åtgärder som finns eller saknas för att lösa hemlösheten och lämnar ibland bort att beskriva orsakerna. Detta kan leda till att läsaren inte förstår problematiken då endast lösningarna för problemet framställs. För att förstå ett samhällsproblem är det nödvändigt att förklara varför problemet överhuvudtaget existerar.

Skillnaderna mellan tidningarna är att åtgärdsansvaret tillskrivs individen i hälften av Göteborgs-Postens artiklar. I GT kan orsaksansvaret inte urskiljas i 45 procent av artiklarna. Se bilaga 2 för figur.

Shanto Iyengar presenterar fyra olika kombinationer av orsak och åtgärdsansvar i sin forskning om hur media skildrar samhällsproblem. I artiklarna förekommer tre ytterligare sätt att tillskriva ansvar som valts att lyftas upp i resultatredovisningen. Dessa är:

- Individens står för åtgärder att lösa problemet, ingen orsak kan urskiljas i artikeln
- Samhället står för åtgärder att lösa problemet, ingen orsak kan urskiljas i artikeln
- Varken orsaker eller åtgärder kan urskiljas i artikeln

Figur 16. Ansvarsmodeller (orsak/åtgärdsansvar) för hemlöshetsfrågan i nyhetsartiklar (procent)

Antal artiklar 131 varav GP: 78 GT:53

Kommentar: Diagrammet visar fördelningen av ansvarsmodellerna: Samhällelig modell, Individuell modell, Förmyndarmodell, Kompensatorisk modell, Individens åtgärder ingen orsak nämns, Samhället åtgärder ingen orsak nämns, Varken orsak eller åtgärd nämns.

Den vanligaste kombinationen av orsak och åtgärdsansvar är den samhälliga modellen (37 procent). Detta innebär att man tillskriver samhället ansvaret för de problem och åtgärdsarbete som finns i samband med hemlöshet.

Linnéhuset på Linnégatan 35 har tio träsängar och nio rum, enkelt inredda med trasmattor på golvet. Hit välkomnas hemlösa utanför samhällets skyddsnet, som av någon anledning tappat förtroendet för myndigheter, för socialsekreterare. Här får även papperslösa en säng, värme och mat. Ingen registrering krävs. (GP 2008-03-01)

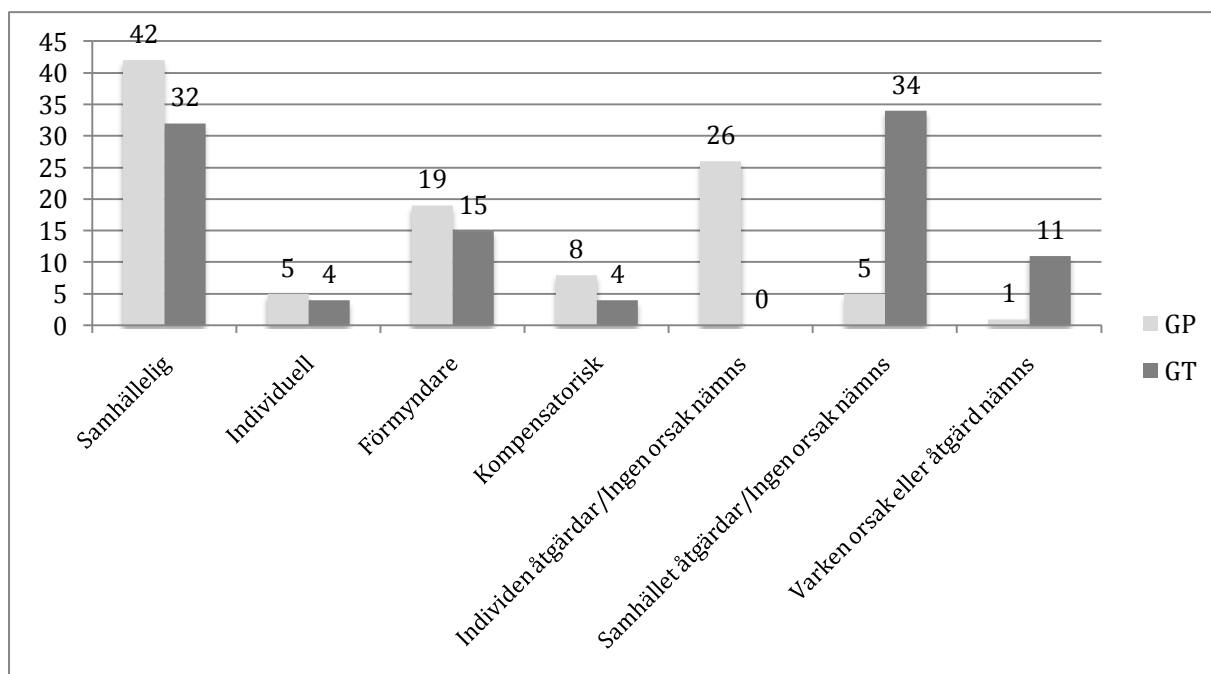
Utifrån artiklarna kan hemlöshet ses som ett problem skapat av brister i bostadspolitiken men även generellt orsakad av den politik som drivs i samband med hemlöshetsfrågan. Huruvida hemlöshet är mer politiserat än andra samhällsproblem är svårt att dra slutsatser om. Hemlöshet ses mer som en orsak av brister i välfärdsstrategier än ekonomiska förhållanden i samhället.

Den samhälleliga modellen är dock inte den enda modellen som kan urskiljas i tidningarnas nyhetsartiklar. Även den så kallade förmyndarmodellen förekommer och framställs i 17 procent av nyhetsrapporteringen. Förmyndarmodellen kännetecknas av att individen är orsaksansvarig och samhället är ansvarig för åtgärder.

I över 30 år kämpade hon mot amfetaminet. Ett hårt liv som resulterade i att Yvonne Kjellman, 51, blev hemlös... Till slut gick socialtjänsten med på en tre månaders vistelse på ett behandlingshem i Mullsjö (GT 2006-10-17).

Det finns en del skillnader mellan Göteborgs-Posten och GT när det gäller gestaltning av ansvarsmodeller. Med tanke på att GP ofta tillskriver individen orsaksansvaret ökar förekomsten av förmyndarrollen.

Figur 17. Fördelningen av ansvarsmodellerna i respektive tidning (procent)

Antal artiklar 131 varav GP 78 GT 53

Kommentar: Tabellen visar förekomsten av de olika ansvarsmodellerna i respektive tidning under 2005-2010.

I Göteborgs-Posten dominerar den samhälleliga modellen medan GT präglas av modellen där samhälleliga åtgärder presenteras men inga orsaker beskrivs. I GT kan man se att en del artiklar varken tar upp orsak eller åtgärdsansvar för problemet, eller att bara åtgärder presenteras. Detta gör att gestaltningen av hemlöshetsproblemet inte riktigt skildrar det komplexa problem som hemlöshet faktiskt är. Man går inte till botten av problemet och läsarna får inte den kunskap om hemlöshet som är viktigt för att skapa en så sann uppfattning som möjligt.

Även artiklar som försöker lyfta upp problem nämner möjligtvis två olika orsaker och inget mer. Detta leder till att bilden av hemlöshet blir väldigt begränsad. På Göteborgs-Posten skildrar en del artiklar individen som åtgärdsansvarig då samhället inte hjälper till. Däremot saknas beskrivningar om varför individen blivit hemlös.

Uppmärksamhet i fokus

Resultaten visar att det existerar en slags kampanjournalistik för de hemlösa, för att få samhällets institutioner att inse att något måste göras. Detta betyder att journalistiken är ”aktiv” och på så sätt vinklar nyheterna så att den uppmärksammas. Artiklarna handlar ofta om politik och tidningarna tillskriver ofta samhället både orsak och åtgärdsansvar. Även aktörerna som tillsammans med journalisterna definierar problemet är ofta experter, som har kunskap om problemet, eller ”aktivister” som stöttar de hemlösa. Dessa aspekter kan ses som att redaktionerna förstår seriositeten med problemet och att de genom artiklarna försöker uppmärksamma bristerna i det politiska arbetet.

Något som dock bör nämnas är att tidningarna ändå utnyttjar olika tekniker för att få läsaren uppmärksammas av artiklarna om hemlöshet. För att fånga läsarens intresse använder sig tidningarnas journalister ofta av personifiering och konkretisering. Det gäller att låta läsaren identifiera sig med en person för att sedan ha möjlighet att uppmärksamma nyheten.

En annan aspekt som berör tekniken att locka läsare är diskussionerna kring typen av det hemlöshetsperspektiv som skildras. Journalisterna skriver ofta om ”de nya hemlösa” och lyfter gärna upp dem med temat ”det kan hända vem som helst”. Begreppet är dock tämligen problematiskt eftersom hemlöshet är ett komplext tillstånd och innefattar många olika problem som är kopplade till varandra.

Vad säger källorna?

För att få en uppfattning om hur organisationer som arbetar med hemlöshetsfrågan i Göteborg ser på medierapporteringen av hemlöshet, redovisas deras synpunkter i detta kapitel. De intervjuade i undersökningen hänvisar främst till Göteborgs-Posten och GT eftersom de anser att det inte finns någon tydlig bevakning i andra medier.

Under intervjuperioden publicerade Metro (2010-02-18) en felaktig artikel med rubriken ”fler dör i kylan”, något som flera organisationsrepresentanter diskuterar i sina intervjuer. Artikeln handlar om att många hemlösa dött i år (2010) i Göteborg och Metros journalist har valt att vinkla kylan som orsak till dödsiffrorna. Det är dock inte kylan som förorsakat dödsiffrorna utan de hemlösa som avlidit har gjort det på grund av naturliga orsaker och inte utomhus. Artikeln kan ha påverkat organisationsföreträdarnas uppfattning om medias rapportering om hemlöshetsfrågan, det vill säga att de är mer uppmärksamma om att det som skrivs stämmer överens med verkligheten.

Åsikter om rapporteringen

Den gemensamma åsikten om medierapporteringen om hemlöshet är att man accepterar det journalistiska uppdraget och förstår att tidningarna vill sälja och skapa ett intresse hos läsarna. Däremot finns det en del synpunkter på hur rapporteringen sker och på vilka brister som finns.

Den allmänna uppfattningen bland intervjupersonerna är att journalisterna väljer att skriva om hemlöshet när det är händelseförankrat. De flesta nämner även att kylan på vintern är en bidragande faktor till att skriva om de hemlösa, eftersom det utvecklas någon typ av medlidande när det är kallt. Det finns dock en generell åsikt bland organisationsföreträdarna att dagens nyhetsjournalistik är uppriktig när det skrivs om hemlöshet. Så gott som alla är överens och förstår att tidningarna har ett uppdrag, nämligen att sälja. Det går inte att skriva om hemlöshet om det inte finns något läsarintresse i det.

Det ligger i mediernas natur att förenkla och det ska de göra, och många gånger lyckas de med det också, förutom det här reportaget i Metro. (Ulla-Carin Moberg, Social resursförvaltning)

Kjell Larsson på Stadsmissionen anser dock att journalisterna inte har gjort en tillräcklig bakgrundskontroll om hemlöshetsproblemet när de ringer upp och ställer frågor för att göra sin research.

Min allmänna uppfattning är ju den att man gör väldigt lite bakgrundskontroll. Oavsett om det är en journalist från en tidning eller om det är en reporter från tv eller radio. Man är väldigt dåligt påläst om vad det är som gäller och man ställer fel typ av frågor. (Kjell Larsson, Stadsmissionen)

Larsson menar att det är viktigt att förstå att hemlösa inte är en enda homogen grupp, att alla faktiskt inte sover i trappuppgångar och framförallt att det finns platser för dem att ta vägen när det är kallt. Det blir inte värre för dem bara för att det blir vinter.

När det gäller frågan om var tyngdpunkten i rapporteringen ligger, går åsikterna isär. En del anser att rapporteringen domineras av historier om specifika personer. Till exempel om vad som hände dem, varför de blev hemlösa och att *det kan hända vem som helst*. Andra tycker att diskussionerna i media främst ligger på en saklig politisk nivå. Ifall journalisterna har riktat kritik mot någon institution för brister i arbetet, förekommer den typen av kritik inte idag. När det kommer till själva nyhetsrapporteringen, det vill säga nyhetsartiklar som främst tar upp enskilda händelser i samband med hemlösa, finns det en positiv eller accepterande inställning:

På Göteborgs-Posten har nyhetsbevakningen varit klockren, så bra det kan vara, informativ och bra pedagogisk. Bra på alla sätt och vis, utan värderingar, såhär är det, så jobbar man med det, och detta planeras. (Per Holm, Social resursförvaltning)

De intervjuade på kommunen är alla överens om att ledarsidan på Göteborgs Posten har riktat en hel del kritik mot deras arbete för några år sedan. En av de intervjuade på kommunen säger att det var mycket kritik under en period då kommunen arbetade hårt med att förbättra villkoren för de hemlösa och med utbyggnaden av nya boenden. Eftersom arbetet var en lång process kunde man inte ständigt komma ut med lösningar eller resultat som media kunde skriva om.

Lena Mårtensson på Social resursförvaltningen håller med om att media riktat en del kritik mot kommunen, men förstår också resonemanget om att bevaka kommunen då de politiska beslutsfattarna är valda av medborgarna.

I Göteborgs-Posten ligger tyngdpunkten på att staden misskött sig och man beskriver inte själva arbetet. Det är ju lättare att kritisera en kommun, och det är självklart, vi arbetar ju med skattemedel och hemlöshet är en prioriterad fråga. (Lena Mårtensson, Social resursförvaltning)

Samtliga frivilligorganisationerna instämmer i att en del kritik riktats mot kommunen, och Wasti Solomone på Café Trappanér anser att en del av kritiken varit befogad. Kjell Larsson på Stadsmissionen anser dock att media har ett märkligt sätt att ”trycka på” frivilligorganisationernas arbete.

Jag är inte helt nöjd med medias rapportering, eftersom tyngdpunkten oftast är negativ. Dessutom vill man visa att frivilligorganisationerna gör ett bättre jobb, ett jobb som kommunen själv borde göra. Varifrån det kommer och hur det kan vara så vet jag inte. (Kjell Larsson, Stadsmissionen)

Larsson menar att det är viktigt att förstå att frivilligorganisationerna inte jobbar gratis trots benämningen ”frivillig”, utan man jobbar precis som kommunens utförardel, med en månadslön. Han anser till och med att det är svårare för frivilligorganisationer att få förtroende från de ”boende” än vad en myndighet har. Myndigheter agerar utifrån normer, lagar och strukturer medan frivilligorganisationer försöker integrera de egna värderingarna med de professionella förutsättningarna.⁷⁷

Detta kan ses som en motsägelsefull bild av förhållandet mellan kommunen och frivilligorganisationerna. Kommunen har svårare att skapa förtroendefulla kontakter och att hjälpa hemlösa i samma utsträckning som frivilligorganisationer på grund av kommunens maktbefogenheter. Kommunen vill vara som frivilligorganisationerna när det kommer till hur man bemöter hemlösa, samtidigt som frivilligorganisationer vill ha samma förtroende som kommunen har som institution.

---

⁷⁷ Nordfeldt 1999: 89

Meros Camping

Nästan alla intervjupersoner tar upp medias bevakning om Meros Camping i Göteborg, ett ställe där det för några år sedan förekom hemlösa missbrukare, men även hemlösa familjer med romsk bakgrund. De flesta är överens om att denna bevakning var en stor medial uppståndelse som tog väldigt mycket plats i nyheterna. Här riktades igen en del kritik mot kommunen för att de inte direkt arbetade aktivt för att lösa problemet. Enligt Larsson på Stadsmissionen valde media att trycka på ägarens roll, att det var han som kämpade för att man skulle göra något. Enligt Larsson valde medierna att utelämna informationen om att Meros Camping faktiskt hade finansiellt stöd från kommunen.

Media var inte intresserad av att ta upp relationen mellan kommunen och Meros Camping. Man ville istället blåsa upp att barnen hade det dåligt. (Kjell Larsson, Stadsmissionen)

Många av de intervjuade anser att Meros Camping-fallet uppmärksammade två olika aspekter av hemlöshetsproblematiken i Göteborg. Först och främst var det synd om dessa människor som bodde bland missbrukare, men samtidigt ville folk inte att det skulle byggas något boende för dessa personer nära dem. Enligt Lennart Rosell på Frälsningsarmén kulminerade denna debatt i en artikel i Göteborgs-Posten.

Man skrev då, för några år sedan, om Meros Campings hot om nedläggning. Samma dag skrev man i en annan del av tidningen om att det skulle öppnas ett nytt boende för hemlösa i Utby. Detta gjorde att folk kopplade ihop dessa två. Och det var inte alls sanningen. (Lennart Rosell, Frälsningsarmén)

Han menar även att det inte fanns journalister på plats när man diskuterade att öppna det nya boendet, utan att journalisterna efteråt gjort sin research och skrivit artiklar om händelsen.

Den hemlöse individen

Att vara hemlös är ett komplext problem som inte kan förklaras med någon enstaka orsak. Att personifiera den hemlöse är något som medierna gjort sedan en längre tid tillbaka. De intervjuade anser att media inte vanligtvis förmedlar några bra individporträtt och att läsarna inte riktigt förstår vad det är för en människa som hamnat i denna situation.

Bortsett från att man har de här reportagen om den där ena som håller på att frysa ihjäl har man också någon sorts idolporträtt, hjältarna som klarar sig. Eller myten om den japanske direktören som hade en jättekariär och bara hoppade av och bosatte sig på en parkbänk. Det finns den här triggnings i det. (Lena Mårtensson, Social resursförvaltningen)

Personreportage med starka skildringar av utsatta människor tenderar att fastna i minnet och gör att läsaren lättare kommer ihåg den typen av beskrivningar.⁷⁸ Även Per Holm på kommunen och Kjell Larsson på Stadsmissionen är kritiska till hur medierna skildrar den hemlöse. Holm menar att det ibland skryts om vilka åtgärder som görs men att det saknas mer djupare analyser av problemet.

En hemlös är en utsatt person, en hjälplös som sitter i en trappuppgång, som inte har något hem. Att beskriva hemlös som offer är också fel. Det är ju som att säga att handikappade är offer, och det finns ingen som vill vara ett offer. (Kjell Larsson, Stadsmissionen)

I stort är det så att de hemlösa är offer på temat att "det kan hända vem som helst". De är offer, tragiska öden och kommunen gör inget (Per Holm, Social resursförvaltningen)

Holm påpekar även att uttrycket "det kan hända vem som helst" inte alls stämmer. Att man påstår att det kan hända "dig och mig" är en mycket allvarlig myt och missuppfattning. Larsson menar att det inte endast är frågan om att man är hemlös. Man är arbetslös, troligtvis psykiskt sjuk och även missbrukare. Det är ett komplext problem och inte alls så enkelt som det ser ut i media, menar Larsson.

Wasti Solomone på Café Trappanér anser till motsats från Holm och Larsson att medierna inte profilerat någon speciell bild av de hemlösa under de senaste åren. Hon tycker att det har

---

⁷⁸ Swärd 2008:2000

främst varit en fråga om politik men att just den politiken har varit ”uppschasad”. Med detta menar hon att det ofta skrivits artiklar om ”hur ska det gå nu” som på något sätt gjort dessa politiska nyheter till sensationer. Solomone anser att medierna borde utveckla det de skriver om hemlöshet som ett samhällsproblem i stort, eftersom det faktiskt är oerhört viktigt för medborgarna att veta hur olika organisationer arbetar med frågan.

Organisationerna i media

Vid diskussioner om den egna organisationen och hur man framställs i media är det uppenbart att alla organisationer inte har samma strategier eller målsättningar. Även de olika frivilligorganisationerna skiljer sig åt. Både Frälsningsarmén och Stadsmissionen har en definierad strategi för hur de bemöter media. Båda organisationerna har särskilda personer som tar alla frågor som berör hemlöshetsfrågan. För Frälsningsarmén är det några ansvariga personer i Stockholm och på Stadsmissionen är det Kjell Larsson som är utvecklingsledare inom boende, hemlöshet, miljö- och kvalitetsfrågor. På så sätt menar man från Stadsmissionen och Frälsningsarméns sida, att det inte kommer ut felaktig information eller information som inte är avsedd för allmänheten. På Café Trappanér finns det ingen utvecklad strategi för att hantera media. Med tanke på den ringa uppmärksamhet verksamheten fått i tidningarna är kontakten med media inte någon stor fråga för organisationen. Lennart Rosell på Frälsningsarmén säger att det ibland är lite problematiskt när journalister väljer att intervjua någon av männen som bor på stödboende vid Lilla Bommen.

Det var en kille som sa i en intervju att det var pest och pina att bo här. Att det fanns rör i taket, och inget av det stämde. (Lennart Rosell, Frälsningsarmén)

Rosell säger att det alltid är svårt att intervjua hemlösa eftersom de kan vara drogpåverkade eller bara ilska över sin livssituation. Att då samtidigt bli intervjuad av media kan leda till att man hittar på saker om Lilla Bommen, och då framställs inte organisationen på rätt sätt.

På Stadsmissionen vill man inte komma till tals om de ska kommentera något om andra organisationer, men nog när det berör den egna organisationen. Larsson menar att det inte alltid är bra att ständigt stå i centrum och att man ibland kan sträva efter att stå i bakgrunden och inte synas. Stadsmissionen jobbar även med andra verksamheter så som

ungdomsmottagning, öppenvård och äldreomsorg som och där behövs inte uppmärksamhet på samma sätt som hemlöshetsfrågan.

Kommunen har andra åsikter när det kommer till den egna organisationen och om hur media väljer att skriva om dem. Som redan nämnts har mer kritik än beröm riktas mot dem.

Jag tror att när kommunen gör någonting så är det en självklarhet och att tystnaden är berömmet. Man gör inte ett reportage om till exempel gula villorna, att där har vi hygglig kvalitet. Nej det tror jag inte, hemlöshetsfrågan är inte intressant ur positiv aspekt. (Lena Mårtensson, Social resursförvaltning)

Hemlöshetsfrågan blir intressant utifrån att man kämpar för de svagaste i samhället. På så sätt har den hemlöse blivit symbol för journalisten även om det är en symbol för välfärdssamhället, menar Mårtensson.

Kommunikationschefen Ulla-Carin Moberg på Social resursförvaltningen anser att organisationen får komma rättvist till tals i dagens rapportering. Om det kommer samtal till någon specifik individ i organisationen slussar hon vidare dem till chefer som har mer övergripande perspektiv. På Social resursförvaltningen finns ingen talesman för hemlöshetsfrågan i dagens läge.

Vidare i intervjun ställdes frågan ifall organisationerna skulle vilja förändra sitt sätt att synas i medierna. De flesta anser att det hade varit bra om man kunde synas mer och på ett positivt sätt.

Ja absolut, det hade varit bra med en artikel om Trappanér, om vad vi gör här nere. Det skulle vara ett enormt värde för att till exempel få volontärer. Dessutom skulle det skapa ett intresse i samhället, att man kan hjälpa till. (Wasti Solomone-Sehlin, Café Trappanér)

Kommunikationschefen på Social resursförvaltningen vill gärna se att kommunen kommer ut mer tydligt för att undvika feltolkningar från journalister.

Jag vill att vi ska ha statistik, kanske en hemsida med såhär ser det ut idag, om hemlöshets-arbetet i Göteborg idag. Man ska kunna få en överblick och uppdatering av det som görs, och att dessa problem finns. (Ulla-Carin Moberg, Social resursförvaltning)

Per Holm anser även att det är viktigt att media väljer att nyansera ämnet.

Det jag tycker bara, att man är på ett hyfsat sätt nyanserad så att människor får en klar bild om problemet. Det finns ju brutala misstag man gör när man skriver om hemlöshet, så någon form av objektivitet för att beskriva samhällsproblem, så att människor får bilda sig en uppfattning om det. (Per Holm, Social resursförvaltning)

Det finns en tydlig åsikt och önskan bland organisationsföreträdarna om att media ska rapportera mer om vad som egentligen görs och att det finns ett kontinuerligt arbete för att minska hemlöshetsproblemet. Det är även bra att påpeka för allmänheten att dessa organisationer faktiskt samarbetar och att de jobbar mot samma mål.

Mediernas påverkan

Enligt vissa av de intervjuade påverkar nyheterna den egna organisationen väldigt mycket, andra menar att det inte har någon betydande inverkan. På Stadsmissionen är det oerhört viktigt att hålla en rak och tydlig linje. Larsson tycker att det är acceptabelt att ibland ge konstruktiv kritik åt kommunen eftersom den är en politisk organisation med utvalda beslutsfattare. För frivilligorganisationer är det inte riktigt så och för Stadsmissionen är det viktigt att inte få kritik.

Får vi skit blir det väldiga dippar. Det kan vara direkt avgörande för vissa verksamheter. Det är skönt att sitta med rent mjöl i påsen om någon journalist gräver. Men vi är ändå beroende av positiva nyheter. Nog av positiv publicitet kan man aldrig få. (Kjell Larsson, Stadsmissionen)

På Trappanér är man inte så orolig över hur medierapporteringen påverkar verksamheten eftersom de syns så lite i media. Ifall det ändå skrivs något väldigt negativt eller felaktigt är det berättigat att reagera, menar Solomone.

Med Metros artikel ringde jag upp, eftersom jag pratade med kommunens fältteam och kände att detta går jag inte med på. Han på Metro sa att han skulle ringa upp, men det gjorde han aldrig. (Wasti Solomone-Sehlin, Café Trappanér)

På Frälsningsarmén har man accepterat att det skrivs både negativa och positiva artiklar om hemlöshet och att det påverkar organisationen. Rosell menar att Frälsningsarmén har ett så pass gott rykte att de kan vara trygga även om det skrivs något negativt ibland.

På kommunen anser man att det inte är något problem att bli kritiserad. Men om kommunen kritiseras utan att ha gjort något fel, då reagerar kommunalrådet till exempel. Det är främst för att media ska ge en korrekt bild, inte så att man vill att kommunen alltid ska framställas som felfri. Lena Mårtensson anser att det är mycket reaktioner och ageranden på det som står i medierna, eftersom hemlöshetsfrågan har en högpolitisk status i kommunen.

*Det är reaktioner på varje artikel, från kommunalråd och andra.
(Lena Mårtensson, Social Resursförvaltningen)*

För övrigt är det väldigt lite reaktioner på nyheter från allmänheten. Mårtensson minns bara att folk ringde till kommunen under Meros Camping uppståndelsen. Då ville en del folk i Göteborg att de romska familjerna skulle skickas hem.

Accepterande reflektioner men organisationerna vill synas mer

Utifrån dessa synpunkter kan man först och främst se att samtliga intervjuade talar om hemlöshet som den långvariga hemlösheten där man inte kan konkurrera med att få ett eget bostadskontrakt. Hemlöshet ses som komplext tillstånd och innefattar många olika problem som är kopplade till varandra.

De intervjuade har en likartad uppfattning, både om den allmänna medierapporteringen gällande hemlöshet, men även hur de själva kommer in i bilden. Som redan påvisats är det många som redan ser att mediebilden förändrats sedan några år tillbaka. Medierna har börjat skriva mer nyanserat om hemlöshetsfrågan och i dagens läge accepteras även det journalistiska uppdraget och mediernas villkor respekteras. Frivilligorganisationerna får agera för att synas, om de vill synas, och kommunen får utrymme oberoende. Kommunens åsikt om sin synlighet i media är att den präglas mycket av kritik och en tystnad som motsvarar ett osynligt beröm för det arbete som görs. Många anser att de hemlösa tenderar att presenteras som offer, eller att hemlöshet kan hända vem som helst.

Organisationsföreträdarna är ense om att det saknas en strukturell problematisering i media. På så sätt hade läsarna fått kunskap om det konkreta arbetet och vad kommunen och frivilligorganisationerna gör för att hjälpa de hemlösa. De intervjuade menar att det är viktigt att förstå varför det finns hemlösa och att man tillskriver rätt aktörer ansvaret.

Vad säger journalisterna?

För att få en bättre uppfattning om journalisternas arbete och bevakning kring hemlöshetsfrågan kommer journalisternas egna perspektiv att presenteras i detta avsnitt. Vad är det egentligen som gör att en journalist väljer att skriva om hemlöshet och hur resonerar man som journalist när man bevakar den här typen av samhällsproblem?

Journalisternas intresse

I början av intervjuerna fick journalisterna möjlighet att berätta om den egna journalistrollen, vilken typ av frågor man bevakar och varför man intresserat sig för hemlöshetsfrågan. Alla tre journalister anser att det är viktigt att skildra problem i samhället och förklara hur saker och ting hänger ihop. Snezana Bozinovska, kommunreporter på Göteborgs-Posten, är särskilt engagerad i sociala frågor och säger att man som journalist har möjlighet att vara de svaga individernas röst utåt. För ledarskribenten Gert Gelotte på Göteborgs-Posten har intresset för frågan vuxit fram under årens gång.

Jag började intressera mig för hemlöshetsfrågan på grund av att jag känner några personer som jobbar inom frivilligsektorn. Genom att prata med dem fick jag upp ögonen för uteliggarnas problem. (GP Gert Gelotte)

Gelotte menar även att Göteborgs-Postens ledarsida är en bra plattform för att försöka förändra villkoren för uteliggarna i Göteborg. Karl-Henrik Sax på GT säger att intresset för hemlöshetsfrågan beror på att man vill ”jobba för rättvisan och förklara för folk hur komplicerade saker hänger ihop”. Som politisk reporter har man även möjlighet att ”slå hål på maktutövandet” i samhället.

Gemensamt för alla tre journalister är att de har ett socialt patos, en social medkänsla för människor som är utsatta i samhället. De är engagerade, alla på sina egna sätt, och vill vara de svaga människornas röst ut i samhället. Socialt patos anknyts ofta till journalistrollen och den professionella identitet man har som journalist, något som den sociala identiteten påverkar.⁷⁹

---

⁷⁹ Wiik 2010:62-63

Redaktionernas intresse

Vidare i intervjun får journalisterna frågan huruvida redaktionen för tidningen har ett intresse att bevaka hemlöshetsfrågan. På GT menar Karl-Henrik Sax att det finns ett allmänt intresse att skildra socialt utsatta individer, men att det inte är högprioriterad fråga. Det finns inte heller någon utvald reporter som skriver om hemlöshet, vilket leder till att bevakningen inte blir kontinuerlig även om viljan finns. På GT konkurrerar hemlöshetsfrågan med de nyheter som säljer. Även på Göteborgs-Postens nyhetsredaktion är det frågan om en sporadisk bevakning.

Det går trender i ämnen, även på en tidning. Ett tag så är hemlöshet ett stort och hett ämne, och särskilt när det är kallt och vinter. Folk har dålig ekonomi, stor arbetslöshet, då är hemlöshet en fråga man tittar på och försöker sätta in i ett sammanhang. Till jul är hemlösa också intressanta. Så är den allmänna inställningen på redaktionen, men så är inte min egen inställning. (GP Snezana Bozinovska)

Enligt Gelotte finns det ett generellt intresse från ledarredaktionen att skriva om hemlöshet på ledarsidan. Gelotte menar att han har fått skriva fritt om frågan utan begränsningar från redaktionen. Som ledarskribent har man mer frihet eftersom man kan och ska skriva åsikter om hemlöshetsproblematiken.

I samband med intervjufrågorna om redaktionens intresse för frågan, diskuterar journalisterna även när frågan lyfts upp och vad det är som påverkar att en artikel om hemlöshet blir till. Karl-Henrik Sax på GT menar att man lyfter upp frågan när det händer något ”nyhetsmässigt”, när någonting nyhetsvärdigt dyker up. Bozinovska säger att på Göteborgs-Postens krävs det väldigt mycket för att nyhetsredaktionen ska ta upp ämnet hemlöshet:

Det krävs något särskilt för att vi ska ta upp det. Antingen något principiellt intressant eller att kommunen inte gör någonting åt den frågan. (GP Snezana Bozinovska)

Detta kan leda till en begränsad bild av kommunen om frågan endast lyfts upp när journalisterna anser att kommunen inte aktivt gör något i frågan. Man lägger fokus på nyhetsvärdiga och intressanta aspekter, men intresserar sig inte för positiva nyheter om hemlöshet. På så sätt får kommunen eller frivilligorganisationerna inte möjlighet att komma ut

med konkreta exempel från den dagliga verksamheten. Informationen är betydelsefull för att allmänheten ska förstå de hemlösas situation, men även för att ha kunskap om att kommunala och frivilliga verksamheter faktiskt gör någonting för dem som inte har ett hem.

Karl-Henrik Sax, på GT, nämner även att vinklingen ”det kan hända vem som helst” utnyttjas för att läsaren lätt kan relatera till personen i texten.

”Det kan hända vem som helst” används ofta för att lätt förklara att det kan hända vem som helst, att man inte ska skylla på dem. Men jag vet inte riktigt om det stämmer. (GT Karl-Henrik Sax)

Begreppet används för att läsaren lätt ska relatera till personen i fråga, och även för att understryka att individen inte alltid är orsaken till problemet. Det är dock problematiskt att använda den här typen av teknik för att få läsaren att relatera eftersom hemlöshet är ett komplext tillstånd där många olika aspekter kopplas ihop.

Etik och källor

I intervjuerna kommer det fram en ambivalens i samband med bevakning av hemlöshetsfrågan. Bevakningen har två sidor, man måste ta hänsyn till källornas roll men även de etiska problem man kan stöta på när man skriver om utsatta människor.

När man väljer att skriva om hemlöshet har journalisterna möjlighet att låta aktörer som på något sätt kommer i kontakt med hemlöshetsfrågan få komma till tals. På GT säger Karl-Henrik Sax att olika personer kontaktas för kommentar beroende på ämnets karaktär. Han påpekar ändå att journalister tenderar att ringa upp samma personer.

Journalister är ju lata och ringer oftast dem som är lättast att få tag på, det vill säga myndigheter. Man förlitar sig kanske för mycket på dem, och det är ju fällor i journalistiken. Men man ringer oftast samma personer för kommentar. (GT Karl-Henrik Sax)

Detta kan leda till att personer som frekvent förekommer som källor definierar problemets karaktär. Bilden av problemet begränsas till dessa personers kommentarer eftersom det inte förekommer en bredare nyansering genom fler källor.

Gelotte på Göteborgs-Posten säger att han utgår ifrån någon slags kampanj när han skriver om de hemlösa.

Alla ska oavsett hur illa du uppför dig, hur nedsupen du är, ha en grundläggande rättighet att få en säng under ett tak bakom en dörr. (GP Gert Gelotte)

På Göteborgs-Posten menar Bozinovska att man helst vill ha med fler organisationer och deras kommentarer, inte minst då det inom frivilligorganisationerna finns olika synsätt på frågan. Bozinovska nämner Stadsmissionen och Franciskushjälpen som två frivilligorganisationer hon varit i kontakt med för kommentar. På kommunen har Göteborg-Posten haft kontakt med ordförande för Social och resursnämnden och ett antal tjänstemän på förvaltningen. Även Gelotte försöker vara i kontakt med flera organisationer, både med kommunen och med frivilligorganisationer, men menar att det inte alltid varit självklart att få kommentarer.

Mycket beror på om man får tag på personer som är beredda att prata. I början när jag jobbade med detta så var det väldigt uppenbart att de som var anställda av kommunen var rädda för att prata med mig. De var väldigt rädda, för repressalier från sina chefer, och det var naturligtvis ett problem. (GP Gert Gelotte)

Gelotte tror att detta hade att göra med ”ideologier uppifrån” om hur man egentligen skulle agera. Han menar att problemet uppstod då kommunens fältarbetare inte delade kommunens syn på de egna strategierna. När en journalist kontaktade dem blev det ju problematiskt och det uppstod konflikter. För några år sedan när Gelotte intervjuade socialsekreterare och fältarbetare fick han inte i sina artiklar nämna deras namn eller varifrån de kom, i sina artiklar.

På Göteborgs-Posten kan man se att tidningen ger utrymme för fler än en organisation att definiera och beskriva problemets karaktär och omfattning. Enligt innehållsanalysen (”Nyhetsbilden av hemlöshet i Göteborg”) ser man att de dominerande källorna i Göteborgs-Posten är myndighetspersoner, hemlösa och politiker. Journalisterna försöker kontakta flera aktörer men faller ändå tillbaka på att i första hand kontakta myndigheter och politiker. I GT får den hemlöse ofta komma till tals, men även privata företag och privatpersoner som är inblandade i nyheten. Detta resultat stämmer inte riktigt överens med Sax resonemang om vem han ringer för kommentar, men bilden visar hur hela GT går till väga när man kontakter organisationer/personer, inte endast ledarsektionen.

Bozinovska påpekar även att det finns business, en affärsidé med hemlöshet, från frivilligorganisationernas sida. De ideella organisationerna säljer och köper sina tjänster, något som är viktigt att förstå när man skriver om dem. På det sättet kan organisationer ha ett medvetet skäl att påtala om att det finns många hemlösa och betona problematiken kring det. Bozinovska menar att det är oerhört viktigt att värdera den informationen man får av organisationerna. Förr kunde man skriva det som organisationerna sa, till exempel blev löpsedeln ”stort antal hemlösa i Göteborg” direkt en nyhet. Idag går man igenom dessa uttalanden med kommunen och polisen och andra viktiga organisationer som har kunskapen om situationen.

Journalisterna är ense om att det finns en särskild etisk problematik som följer med det journalistiska arbetet och när man skriver om hemlösa, utsatta människor. Bozinovska på Göteborgs-Posten är väl medveten om denna:

Det finns mycket problematik kring hemlösa, det är svårt att kontrollera vilka de är, varför de hamnat där de hamnat. Många hyser mycket agg mot socialtjänsten. Hur länge har de bott där de bott? Är de verkligen så att ingen brytt sig att hjälpa dem? Eller är det så att de själva inte vill?(GP Snezana Bozinovska)

Hon menar även att det är viktigt att få en bra kontakt med de personer man skriver om och att det faktiskt tar tid att skriva om dessa saker. Karl-Henrik Sax på GT säger dock att man inte gör andra etiska bedömningar när det gäller hemlösa än vad man gör med andra människor i en utsatt situation.

Man måste hela tiden fråga sig varför de vill ställa upp på bild och intervju. Vi resonerar alltid om sådana saker. På ledarsidan är vi försiktiga men vi har ingen anledning att nämna exempelvis namn för att göra artikeln mer intressant. (GT Karl-Henrik Sax)

Allmänhetens reaktioner

I slutet av intervjuerna diskuterar journalisterna kring allmänhetens reaktioner på bevakningen av hemlöshet. På GT säger Sax att allmänheten ofta kommer med konstruktiv kritik men att det även förekommer mycket negativ kritik. Sax menar att problem uppstår när tidningarna använder ord som ”invandrare” i samband med hemlöshet. Då får man väldigt mycket

reaktioner. På Göteborgs-Posten är åsikterna likartade. Gelotte påpekar att hemlöshet och uteliggare nästan enbart väcker sympati, så länge det inte är frågan om invandrare. Om man skriver om invandrare eller papperslösa då får man på sig dem som tycker att vi ska slänga ut dem, att ”dessa personer parasiterar på det svenska samhället”.

När det är en hemlös utlänning man skriver om finns det både medkänsla men även ett direkt hat. Då får man kommentarer som ”de tar våra skattepengar, de tar våra jobb, släng ut dem”.

(GP Gert Gelotte)

Han avslutar med att säga att då en journalist kombinerar papperslösa, hemlösa och romer i artikel kan man inte komma längre ner i den sociala tratten. Då är det ont om sympatier från allmänheten.

Bozinovska nämner Meros Camping-fallet när hon diskuterar reaktioner från omgivningen. Hon säger att ju mer GP skrev om fallet desto fler personer hörde av sig med rasistiska åsikter. Men redaktionen tyckte det var bra och positivt att vi tog upp frågan. Politikerna reagerade ju med att någonting måste göras åt saken. Även länsstyrelsen öppnade ögonen för frågan när GP skrev om barnfamiljerna som levde på Meros Camping.

Av intervjuerna får man ändå den uppfattningen att journalisterna inte tar åt sig av kritiska reaktioner. Det är frågan om mänskliga rättigheter och då spelar det ingen roll vilken bakgrund man har. De positiva reaktionerna leder till att journalisterna motiveras och känner att de gör ett viktigt och betydelsefullt arbete.

Journalisterna engagerar sig för de hemlösa - men påminns av det demokratiska uppdraget

Samtliga journalister som skriver om hemlöshet ger uttryck för att vara engagerade i sociala frågor i samhället och präglas av ett socialt patos. Även om journalisterna gärna vill ge de svaga en röst finns det dock ett allmänt intresse på redaktionerna att skriva om hemlösa så att det intresserar läsaren. Hemlöshetsfrågan får utrymme i tidningarna när någonting har hänt och när det finns något särskilt intressant att skriva om. I samband med hemlöshetsfrågan framkommer två typer av problem; etik och källor. Det gäller att variera de personer och organisationer som kommer till tals i artiklarna för att få flera inblandade att definiera problemets karaktär. Detta är dock inte alltid möjligt eftersom källorna inte alltid är pålitliga eller tillgängliga. Även etiska problem måste iakttas. Det är viktigt att veta vem man skriver om, ifall historierna faktiskt stämmer och ifall man kan publicera bilder och namn på hemlösa. Hemlöshet är ett känsligt ämne och inte något man kan skriva om utan konsekvenser. Detta leder oss in i diskussionen kring de reaktioner som uppstår i samband med bevakningen. Utifrån intervjuerna kan man se två uppenbara reaktioner av hemlöshetsbevakningen. Å ena sidan använder journalistiken begreppet ”det kan hända vem som helst” och skapar ett medlidande som gör att läsaren ska känna att man vill hjälpa till och stödja dessa personer. Dessutom kan man relatera till problemet eftersom det kan hända ”dig och mig”. Å andra sidan när man skriver om hemlösa invandrare väcker detta negativa reaktioner hos allmänheten. På så sätt skapas två typer av hemlösa; de ”fina” och de ”fula”. De fina hemlösa kan vara du eller jag, medan de fula är invandrare som inte ska vistas i Sverige.

Journalisterna är medvetna om den problematik som uppstår i samband med bevakningen och det är något de har i åtanke när de skriver om de hemlösa. Redaktionerna uppmanar dock journalisterna att skriva nyhetsvärdiga artiklar om hemlöshet eftersom tanken är att tidningen ska sälja. På så sätt kan man påstå att hemlösa blir en symbol för journalisten, samtidigt som de hemlösa i själva verket symboliserar bristerna i den svenska välfärden.

Från schabloner till politik

Utifrån artikelmaterialet kan man säga att nyhetsbilden av hemlöshet gestaltas som en politisk fråga som diskuterar varför hemlöshet finns och vad man kan göra för att förbättra de hemlösa individernas situation. Pressen gestaltar hemlöshetsproblematiken på ett tematiskt sätt, vilket innebär att man lyfter upp diskussionen på en övergripande samhällelig och strukturell nivå. Dessutom tillskriver man samhället orsak och åtgärdsansvar och litar på att samhället ska ansvara för att åtgärda problemet. Bland organisationsföreträdarna finns det dock föreställningar om att media betonar individporträtt och historier om livsöden, något som faktiskt inte förekommer nämnvärt i materialet. Även synpunkter om att nyheterna gestaltas som sensationer diskuteras, en uppfattning bland organisationsföreträdarna som inte heller stämmer.

Denna undersökning visar, till motsats från tidigare studier, att gestaltningen av hemlösa och hemlöshet knappast kan beskrivas som sensationsbetonat. Istället för att endast uppmärksamma frågan för att sälja tidningen engagerar sig journalisterna och driver en aktiv journalistik och har en tydlig agenda med det som skrivs. De vill helt enkelt uppmärksamma de upplevda brister som finns i samband med åtgärdsarbetet. Samtidigt som de vill driva och lyfta fram mänskliga rättigheter och värnar för de hemlösa, betonas även den kritiska granskningen av de organisationer som arbetar med hemlöshet. På ledarredaktionerna är denna typ av journalistik uppenbar.

Organisationsföreträdarna har dock rätt i att det finns tre nämnvärda problem i samband med rapporteringen som kan påverka hur läsaren tolkar och upplever hemlösheten i samhället. Först och främst saknas en tydlig strukturell problematisering av hemlöshet, speciellt i GT. Detta innebär att man måste beskriva orsakerna till problemet i samband med åtgärderna, det räcker inte bara med att skriva om vad som görs eller borde göras. Ifall journalisterna inte går till botten med problemet, leder det till att läsarna inte får tillräcklig kunskap för att skapa sig en uppfattning om det komplicerade problem som hemlöshet är.

Ett annat problem som förekommer är hur journalisterna gestaltar hemlösa individer. Tidningarna skriver främst om ”de nya hemlösa”, det vill säga personer som blivit tillfälligt hemlösa och som saknar sociala problem. Även påståendet ”det kan hända vem som helst” dyker upp ibland. Man försöker på så sätt att få läsaren att relatera till problemet men är jämförelsen rättvis? I intervjuerna med organisationsföreträdarna framkommer detta som en allvarlig missuppfattning och något som inte alls är så enkelt. Ifall tanken är att befria de hemlösa från orsaksansvaret kan fenomenet möjligtvis beskrivas på ett annat sätt. Hemlöshet är nämligen ett komplext tillstånd där många faktorer påverkar andra. Det blir problematiskt att likställa en hemlös med psykiska problem i kombination med missbruk och en person som tillfälligt blir hemlös på grund av en vattenskada i lägenheten.

Journalisterna är väl medvetna om den etiska problematik bevakningen av hemlöshet medför. Man skriver om ämnet när det händer någonting nyhetsvärdigt vilket gör att bevakningen blir något sporadisk. Det är viktigt att låta olika aktörer komma till tals även om det ibland är ont om tid och man gärna vill förlita sig på en viss källa. Journalisterna betonar även vikten av att fördjupa sig i de hemlösas situation för att undvika felaktiga skildringar och feltolkningar.

Alla organisationsföreträdare som intervjuades i undersökningen anser att deras organisationer kunde synas mer i media. De vill komma ut på ett korrekt och tydligt sätt samt få journalister och media att förstå vad som egentligen görs i frågan. Kommunen anser att medias tystnad motsvarar ett beröm men att detta inte gynnar dem som organisation. De menar att tidningarna i större utsträckning kan skriva om kommunen från en positiv infallsvinkel och göra det intressant för läsaren. Även frivilligorganisationernas och kommunens gemensamma målsättningar och samarbete kunde lyftas fram i media. Vad gör organisationerna i det dagliga arbetet, hur ser samarbetet ut och vad strävar man efter, är några aspekter man kunde lyfta fram. På så sätt kan allmänheten få en tydligare uppfattning om varför det finns hemlösa och vad man gör för att motverka hemlöshet i Göteborg och det svenska samhället.

Referenser

Böcker

Altheide David L. (1996) - Qualitative media analysis, Sage Publications.

Altheide, David L, (1979) Snow Robert P, - Medialogic, Sage Publications.

Atton Chris, (2002) Alternative media, London : SAGE.

Asp, Kent, (1990) -"Medialisering, medielogik, mediekraati" nr. 4, i *Nordicom-Information* NORDICOM-Sverige, Göteborg.

Blomberg, Helena, Kroll, Christian, Lundström, Tommy, Swärd, Hans (red.)(2004): Sociala problem och socialpolitik i massmedier, Lund: Studentlitteratur.

Brune, Ylva red. (1998) Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism, Stockholm: Carlsson

Eide, Eide & Hernes Gudmund - Død og pine! (1987):om massemedia og helsepolitikk Oslo : FAFO

Esaiasson Peter, Giljam, Mikael, Oscarsson Henrik, Wängnerud, Lena, (2007)
– Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. Upplaga 3:1
Nordstedts juridik AB

Hall, Stuart, (1978) - Policing the crisis : mugging, the state, and law and order,
London : Macmillan

Hernes, Gudmund, Förhandlingsökonomi og blandningsadministrasjon (1978),
Universitetsforlaget

Hultén, Lars J, (1993) Titel Journalistikens villkor: om plikten att informera och lusten att berätta bokförlaget natur och kultur

Hvitfelt Håkan, (1989) – Nyheterna och verkligheten: byggstenar till en teori Göteborg: Univ,
Journalisthögskolan

Iyengar, Shanto, (1991) - Is anyone responsible? : how television frames political issues, Chicago : University of Chicago Press

Johnson-Cartee. Karen S. (2005) - News narratives and newsframing

Malmsten, Peter, (2002) - Mediebilden i verkligheten: strategiskt publicitetsarbete för moderna organisationer Liber AB

Nord Lars, Strömbäck, Strömbäck, (2004) (red) Medierna och demokratin

Nordfeldt, Marie, (1999) – Hemlöshet i välfärdsstaden: en studie av relationerna mellan socialtjänst och frivilliga organisationer i Stockholm och Göteborg, Uppsala

Swärd, Hans, (1998) - Hemlöshet: fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma, Studentlitteratur,

Swärd, Hans, (2008) Hemlöshet, Studentlitteratur

Swärd, Hans, Runqvist, Weddig (2000) – En antologi, om olika perspektiv och förklaringsmodeller, Sotckholm:Carlsson

Strömbäck, Jesper, (2000) – Makt och medier:samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna Lund : Studentlitteratur

Strömbäck, Jesper, (2009) Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation

Wiik, Jenny, (2010) – The professional identity of Swedish journalists, JMG, Göteborgs Universitet

Artiklar

Entman, Robert M. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm (1993)

Northwestern University

Brickham 1982

Rapporter

Socialstyrelsen kartläggning av hemlöshet 2005

Boverket (2005), Bostadsmarknaden 2005–2006. Slutsatser av Bostadsmarknadsenkäten 2005. Karlskrona, Boverket.

Internetadresser

www.feantsa.org

www.regeringen.se/sb/d/8724/a/76286 Uppdaterad 26 oktober 2009

[www.göteborg.se/stöd och omsorg](http://www.göteborg.se/stöd_och_omsorg)

www.goteborg.se/wps/portal/alternativboende/default.asp

Intervjupersoner

Frälsningsarmén

Lennart Rosell – Verksamhetschef på stödboendet Lilla Bommen

Stadsmissionen Göteborg

Kjell Larsson - Utvecklingsledare - boende, hemlöshet, miljö- och kvalitetsfrågor

Trappanér

Wasti **Solmone**-Sehin – Föreståndare på samlingsplatsen

Social resursförvaltningen

Lena Mårtensson - Verksamhetschef för Boendeverksamheten

Per Holm - Planeringsledare

Ulla-Carin Moberg - Kommunikationschef

Göteborgs-Posten

Gert Gelotte - Ledarskribent

Snezana Bozinovska – Kommunreporter

GT Karl-Henrik Sax – Politisk reporter

Bilaga 1

Metod

Undersökningen är gjord på uppdrag av Göteborg stads Social resursförvaltning. Förvaltningen startades 2007 och erbjuder invånarna i Göteborg olika tjänster inom det sociala området. Genom ett samarbete med institutionen för journalistik, medier och kommunikation vid Göteborgs universitet lämnade förvaltningen in ett uppdrag som de vill att en student skulle genomföra. Uppdraget bestod av att undersöka bilden av hemlöshet i Göteborg, vad det är som skrivs och vem/vilka det är som sätter agendan. Då jag började med arbetet kändes det relevant att göra en innehållsanalys på det utvalda materialet och intervjua yrkesverksamma inom hemlöshetsområdet. Detta ansåg jag vara intressant för att kunna göra en bedömning av ifall den verkliga medierapporteringen stämde överens med hur den uppfattades av dem som arbetade med hemlösa och hemlöshet i Göteborg. För att klargöra vem som sätter agendan valde jag att intervjua journalister som skriver om hemlöshet för att undersöka hur man bevakar den typen av samhällsproblem.

Val av metod

Då man studerar ett större antal artiklar och vill ha möjligheten att dra generella slutsatser av de resultat man får, är den kvantitativa metoden att föredra. Undersökningen har som målsättning att förtydliga mediebilderna av hemlösheten i Göteborg, vilket betyder att en kartläggning av bilden bör göras och då är en kvantitativ innehållsanalys lämplig. Materialet består av litet kvantitativt material (267 artiklar) och därför har vissa frågor varit möjliga att analysera kvalitativt. Med andra ord har en kombination av kvalitativ och kvantitativ metod använts för att analysera hur mediebilderna om hemlöshet i Göteborg skildras.

För analysen har jag valt att använda Robert Altheides (1996) metod för innehållsanalys, en metod han kallar Ethnographic Content Analysis (ECA). Denna metod används främst för kvalitativa undersökningar men eftersom jag inte har ett så stort urval av artiklar fungerar detta bra. Grundidén med metoden är en växelverkan mellan teori, hypoteser och kategorier.

Kategorierna och variablerna vägleder undersökningen men vid nya upptäckter har man möjligheten att revidera det som undersöks och skapa nya kategorier.⁸⁰

I Altheides bok, *Qualitative media analysis* beskrivs ECA i tolv steg. Man börjar med att definiera forskningsfrågan och ser över den teoretiska ramen för undersökningen. Därefter väljer man analysenheter (artiklarna) som man gör en provanalys på. Så långt in i processen skapar man ett analyschema som möjligtvis kommer att revideras under arbetets gång. Analyschemat kan revideras ett antal gånger tills man känner sig nöjd.

Att man kan gå tillbaka och revidera analyschemat kan vara en fördel med tanke på att nya frågor kan dyka upp som är intressanta för resultatet. Reliabiliteten förstärks eftersom man går igenom materialet flera gånger och analyserar alla artiklar på samma sätt.

Material

Urval av artiklar

Min ambition för uppdraget var att undersöka alla tidningsartiklar om hemlöshet under en femårsperiod. Valet att studera artiklar som sträcker sig fem år bak i tiden är intressant då Social resursförvaltningen i Göteborg grundades 2007. På detta sätt kan man se ifall rapporteringen varit konstant och ifall rapporteringen förändrats på grund av den nya förvaltningen.

För att avgränsa undersökningen har morgontidningen Göteborgs-Posten och kvällstidningen GT valts ut och de utvalda artiklarna är från tidsperioden 01.01-2005-01.03-1010 . Jag har valt att endast undersöka papperstidningen och inte nätutgåvan eftersom papperstidningarna har den bredaste målgruppen. I papperstidningarna presenteras även reportage och alla ledare, delar som nödvändigtvis inte visas i nätupplagan. Hemlöshetsfrågan förekommer ofta i dessa två sektioner och därför har artiklar publicerade på nätet uteslutits. För att hitta artiklarna har jag använt Mediearkivet (www.mediearkivet.se) till mitt förfogande. Mediearkivet är Nordens största digitala nyhetsarkiv där man bland annat har tillgång till tryckta dagstidningar, tidskrifter och affärspress.

---

⁸⁰ Altheide 1996:16

Som sökord har jag använt följande: hemlös*, bostadslös*, altbo*, socialt boende*, uteliggare*, meros camping*, boendetrappa*, tak-över-huvudet-garanti*.

Begreppen boendetrappa och tak-över-huvudet-garanti är kommunala strategier som har använts/används för att motverka hemlöshet i Göteborg.

Vid sökningarna i Mediarkivet kom det upp en hel del artiklar med de utvalda orden. Sökorden resulterade även i artiklar om exempelvis hemlösa djur och människor som drabbats av hemlöshet utanför Sverige. Även artiklar om tv-program där hemlösa är inblandade kom upp som resultat. Genom att exempelvis söka på ordet ”hemlös*” resulterade sökningen i över 2000 artiklar. Utifrån denna mängd kunde ungefär 150 artiklar användas för urvalet. Dessa artiklar handlade om hemlösa personer och hemlöshet i den svenska välfärden. De andra sökorden resulterade inte i lika många artiklar som begreppet ”hemlös” men även dessa gav resultat på 200-500 artiklar där en liten andel kunde användas för undersökningen. Jag anser att jag har samlat ihop alla artiklar om hemlöshet som publicerats under de fem angivna åren och fått ett totalurval av artiklarna. Möjligtvis kan det finnas artiklar som på något sätt tangerar ämnet hemlöshet men som inte nämner ett enda av mina sökord. På så sätt finns det inte mycket relevans i artikeln berörande hemlöshet

Analyschema

Analyschemat är till stor del skapat utifrån min teoretiska ram för undersökningen. Jag har delat in schemat i tre delar eller teman för att systematiskt kunna analysera mina resultat:

(1) Uppmärksamhet och sakområde, (2) Medielogik och (3) Gestaltning.

Uppmärksamhetstemat består av komponenter som årtal, tidning (GT/GP), i vilken del av tidningen artikeln finns och vilken typ av artikel det är frågan om. Sakområdet kan variera mycket och har kategoriserats enligt följande:

- Politik
- Evenemang
- Ekonomi
- Sjukvård
- Livsporträtt
- Brott
- Olyckor
- Annat

Förutom att placera in artiklarna i kategorier har jag valt att kvalitativt skriva ner vad artiklarna i stora drag handlar om.

Mediedramaturgin består delvis av de mekanismer eller tekniker som journalister kan använda sig av när de skriver journalistisk text. Här undersöktes huruvida artiklarna om hemlöshet innehåller förenkling, tillspetsning, polarisering, intensifiering, personifiering, konkretisering och stereotypisering. Problematiken med dessa tekniker är hur man *identifierar* dem i journalistisk text. *Personifiering* urskiljs i texterna då ett problem lyfts fram i samband med att man även lyfter fram och betonar en individs roll i sammanhanget. *Tillspetsning* har upptäckts då journalisterna använder sig av överdrivna verb eller adjektiv och försöker spetsa innehållet som annars får litet utrymme i tidningen. *Polarisering* har upptäckts i artiklar som betonar konflikter och motsatsförhållanden och när man ställer två parter mot varandra. *Intensifiering* har urskiljts i artiklar som formulerats som mer spännande och intresseväckande än vad de egentligen är. Detta har gjorts exempelvis genom att se ifall artiklarna blivit mer intressanta bara för att det är frågan om hemlösa. *Konkretisering* används som teknik då man använder sig av siffror och exemplifierar ett problem med en konkret förklaring. *Stereotypiseringar* i form av förutfattade meningar om människor och institutioner har upptäckts. Förenklings-tekniken har uteslutits från analysen då kunskap om problemets komplexitet inte har varit möjligt.

Det sista temat, *gestaltning*, består av olika sätt att skildra ett samhällsproblem. Den första delen innefattar komponenter som gestaltningsegenskaper (problem-orsak-omdöme-lösning) och gestaltningsformer som kännetecknas av episodisk eller tematisk (specifik eller övergripande). Till gestaltningstemat hör även de fyra ansvarsmodellerna som Shanto Ingenyar presenterar i sin forskning. Där har jag urskiljt huruvida individen eller samhället är orsak och åtgärdsansvarig för hemlöshet och därefter kategoriserat artiklarna efter ansvarsmodell. På så sätt forcerar man inte in en artikel i en given ansvarsmodell. Eftersom jag använt Altheides etnografiska innehållsanalytiska metod har jag reviderat schemat något för att vara riktigt nöjd med det jag fått ut av artiklarna. Exempelvis har jag lagt in svarsalternativ som exempelvis ”går ej att urskilja” eller ”båda kategorierna nämns i artikeln”. Jag har även skapat nya kategorier för att fylla ut alla möjliga kombinationer. Analys-schemat presenteras efter metodbeskrivningen.

Intervjuer

För intervjuerna har jag valt att använda mig av respondentintervjuer⁸¹, för att få både källornas (organisationsföreträdarna) och producenternas (journalisterna) syn på medierapporteringen av hemlöshet. För att få tag på intervjupersoner har jag valt att intervjua tre personer som arbetar på Social resursförvaltningen; kommunikationschefen, chefen för boendeverksamheten och planeringsledaren för bostadssociala frågor inom Göteborg stad. Eftersom uppdragsgivaren är förvaltningen var det inte svårt att få tag på villiga intervjupersoner. För att få tag på intervjupersoner från frivilligorganisationer ringde jag upp en person på Stadsmissionen som Social resursförvaltningen hade föreslagit, och de två andra intervjupersonerna kontaktade jag genom att söka upp dem på nätet. Valet av journalister faller på att dessa tre personer skriver om hemlöshet och är återkommande skribenter i artikelmaterialen.

Samtliga ville ställa upp på intervju och det var lätt att boka in våra möten. Jag valde att intervjua Stadsmissionens utvecklingsledare för boende, hemlöshet, miljö- och kvalitetsfrågor, föreståndaren för gemenskapsplatsen Trappanér och verksamhetschefen på Frälsningsarmén. Samtliga är verksamma i Göteborg. Jag kontaktade även två journalister på Göteborgs-Posten, en ledarskribent och en nyhetsreporter, för att få deras syn på bevakningen och de ville gärna vara med i min undersökning. För att se hur bevakningen fungerade på GT:s redaktion kontaktade jag även ett antal journalister där för intervju, och bokade tid med en politisk reporter. Samtliga intervjuer ägde rum vid intervjupersonernas arbetsplatser för att de skulle känna sig så bekväma som möjligt.⁸²

För de organisationsrepresentanter som arbetar med hemlösa, presenterade jag kort på e-post eller telefon vad min undersökning handlade om. Jag valde att inte ge information om hur rapporteringen kunde se ut, utan höll mig neutral i beskrivningen av studien.

Vid utformandet av intervjuguiden gjorde jag en intervjuguide (1) för organisationsrepresentanterna och en annan (2) till journalisterna (se intervjuguiderna efter metodbeskrivningen). Jag började intervjuerna med att presentera mig själv och vad det egentligen var jag skulle skriva om. Därefter presenterade jag intervjuens upplägg så att

---

⁸¹ Esaiasson 2007: 291-292

⁸² Esaiasson 2007:302

respondenterna fick en uppfattning om vilken typ av frågor som skulle ställas. Intervjuguide 1 delade jag upp i två delar, del ett består av den allmänna uppfattningen om hemlöshet i media, för att sedan gå över till del två där jag frågade mer specifikt om hur den egna organisationen framställs i media. Journalisternas intervjuguide var något kortare, med frågor om journalistens roll och hur man bevakar hemlöshetsfrågan, men även frågor om hur redaktionen ställer sig till bevakningen. Samtliga intervjuer tog mellan 30 minuter och en timme och spelades in med bandspelare.

Intervjupersonerna upplevde jag som väldigt öppna under intervjuerna. De svarade på samtliga frågor och var genuint intresserade av att bidra till min undersökning. De flesta svarade på flera frågor samtidigt utan att jag behövde ställa dem vilket gjorde att intervjun fortlöpte naturligt. Under intervjuerna ställde jag frågor som: Hur då? Varför? Kan du ge exempel? för att få så utförliga svar som möjligt.

Efter mötena med respondenterna har intervjuerna transkriberats utifrån bandspelaren. Jag har valt att skriva ner det som sagts under intervjun men lämnat bort aspekter som inte är relevanta och som inte har med min undersökning att göra.

Ambitionen med intervjuerna är att undersöka vad dessa personer har för synpunkter och utifrån det se ifall det finns återkommande åsikter och mönster i uppfattningen av nyhetsrapporteringen. Dessa nio intervjupersoner är dock bara ett stickprov på hur åsikterna kan se ut och inga generella slutsatser kan dras utifrån resultatet.

Analysschema

ECA-protokoll

2009
2008
2007
2006
2005

GP
GT

Nyheter + reportage
Ledare
Insändare, Namn, Debatt, Fria ord
Ekopol
Övrigt

Artikelstorlek

Notis
Nyhetsartikel
Reportage
Huvudledare
Ledarstick

Perspektiv

Traditionell hemlös
De nya hemlösa
Båda nämns
Ingen nämns

Syn på hemlösa

Offer
Aktör
Går ej att urskilja

Vem företräder i artiklar om hemlöshet

Myndighet/tjänsteman
Politiker
Frivilligorganisation
Hemlös
Företag
Forskare
Övriga (enskilda individer mer mera)

Hur kommer aktören till tals?

Huvudaktör
Biaktör
Omaktör

Experter
Aktivister
Problemskrivare
Offer
Kämpar
Kriminella
Kritiker
Försvarare

Sakområde

Politik
Evenemang
Ekonomi
Sjukvård
Livsporträtt
Brott
Olyckor
Annat

En kort beskrivning om temat

Gestaltningsegenskaper

1. Problem Ja/Nej

2. Orsak Ja/Nej

3. Moraliskt omdöme Ja/Nej

4. Möjlig lösning Ja/Nej

Gestaltning 1

Episodisk (specifik)
Tematisk (generell)

Gestaltning 2

Orsaksansvar

Individ
Samhället
Går ej att urskilja

Åtgärdsansvar

Individ
Samhället
Går ej att urskilja

Förekommer mediedramaturgins
mekanismer i artiklarna? Hurdå? Beskriv.

Tillspetsning

Polarisering

Konkretisering

Intensifiering

Personifiering

Stereotypisering

Intervjuguide för organisationsföreträdare

Allmänt om hemlöshet i media

Berätta lite om hur du ser på medierapporteringen om hemlöshet i allmänhet.

Hur ser bevakningen ut hos medierna i Göteborg (GP, GT, METRO, lokalradion)?

Är hemlöshet en fråga som har nyhetsvärde? Är journalister generellt intresserade av hemlöshet som samhällsproblem?

Hur tycker du överlag att frågan om hemlöshet framställs i media? Är det sakligt eller uppmärksamhetsväckande? Var ligger tyngdpunkten i rapporteringen? Vilka vinklingar är vanliga respektive ovanliga? Vem får komma till tals? Varför?

Hur tycker du att de hemlösa framställs i media? Är de offer eller aktörer? Får de komma till tals på ett rättvisande sätt? Får de hemlösa för litet eller för stort utrymme? Varför?

Framställs de hemlös i positivt eller negativt i media?

Om frivilligorganisationers/kommunens arbete med hemlöshet i media

Berätta lite om er verksamhet, vad ni gör och strävar efter när det gäller era insatser när det gäller hemlöshet.

Anser du att ert arbete kommer till sin rätt i media?

Framställs er verksamhet (i samband med hemlöshet) i positiv eller negativ bemärkelse?

Har du sett dominerande ämnen i media berörande hemlöshet? Finns det återkommande diskussioner och mönster i rapporteringen?

Får er organisation komma till tals? Eller pratas det *om* er organisation? I så fall, vem är det som pratar om er?

Om ni får komma till tals hur tycker du att ni blir framställda? Är det i olika roller eller representeras ni alltid i samma roll: välfärdskämpar?

Skulle ni vilja synas på ett annat sätt i medierapporteringen? Hur?

Skulle ni vilja synas mer eller mindre i medierapporteringen? Varför?

Har ni försökt nå ut till media men misslyckas/lyckats? Berätta.

Påverkar medierapporteringen om hemlöshet er verksamhet? Om ja, ge exempel på konsekvenser. Kan du ge exempel på artiklar/frågor där du tycker att mediernas bevakning varit bra respektive mindre bra? Varför?

Intervjuguide för journalisterna

Berätta lite om din roll som journalist. Vad har du för huvuduppgifter, vilka frågor övervakar du?

Finns det ett generellt intresse på redaktionen och i redaktionsledningen för hemlöshetsfrågan?

Hur resonerar du som journalist när du bevakar hemlöshetsfrågan? Finns det t ex någon särskilt etisk problematik i att bevaka hemlösa och hemlöshet för journalister?

När lyfts frågan upp och varför lyfts den upp? Vad är det som påverkar att nyhetsartikel om hemlöshet blir till? Hur väljer man de personer/organisationer som får komma till tals? Hur belyser ni frågan från olika vinklar?

Hur stort utrymme har/får den i medieutbudet jämfört med till exempel andra samhällsproblem?

Är det fritt att skriva om denna typ av fråga? Ställer redaktionsledningen krav på vad som får vara med/inte vara med i rapporteringen?

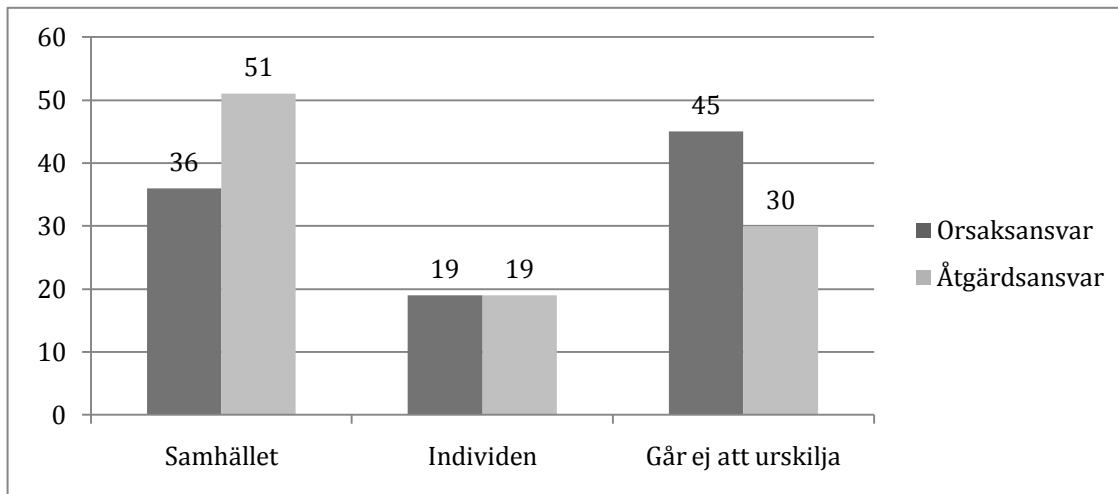
Väcker bevakningen av hemlöshet diskussioner på redaktionen? Har man olika åsikter om det som skrivs?

Väcker bevakningen av hemlöshet reaktioner från omgivningen (läsare, politiker, de hemlösa själva, kommunen, organisationerna)? På vilket sätt? Kan du ge exempel?

Bilaga 2

GT

Skildringen av tillskrivandet ”orsak och åtgärdsansvar” i GT:s nyhetsartiklar (procent)

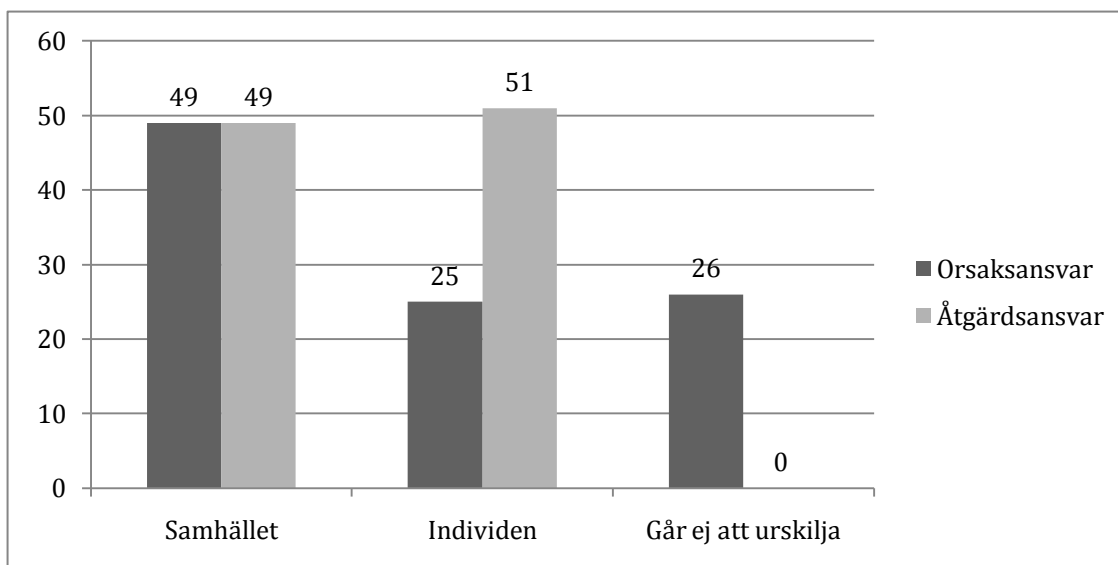

Antal artiklar: 131 varav GP:78 GT:53

Kommentar: Diagrammet visar hur tidningarna tillskriver orsak och åtgärdsansvar i samband med hemlöshet i nyhetsartiklarna under 2005-2010.

Göteborgs-Posten

Skildringen av tillskrivandet ”orsak och åtgärdsansvar” i GP:s nyhetsartiklar (procent)

Antal artiklar: 131 varav GP:78 GT:53

Kommentar: Diagrammet visar hur tidningarna tillskriver orsak och åtgärdsansvar i samband med hemlöshet i nyhetsartiklarna under 2005-2010.

